460
461

Аң-сезим
Ал-Ваъй
الوعي

Кеңири көлөмдүү фикирий-сакафий журнал

Отуз тогузунчу жыл чыгышы, Жумад-ул-аввал – Жумад-ул-ахира 1446-х, Декабрь – Январь 2025-м.

Ал-Ваъй сөзү

Шамдагы ыйык революция тарыхтагы өзгөчө окуя жана Үммөттүн кайрадан ойгонуусу жакын экенине далил

Эй, мусулман аалымдары, кайдасыңар?!

Дин – бул Жаратуучу менен макулуктун ортосундагы мамилени жөнгө салган жашоо

Батыш цивилизациясы кыйроонун жана толук кулоонун босогосунда

Америкадагы ажырым тереңдеп бара жатат

Араб режимдеринин “Израилди” колдоосу жана Газа элине кыянаттыгы

Ар бир камарий айдын биринчи күнү Ливан университетинин мусулман жаштары тобу тарабынан Ливан маалымат министрлигинин 1989-жылы 15-ноябрда берген №166 уруксаты менен чыгарылат
www.al-waie.org subjects@al-waie.org

460
461
Отуз тогузунчу жыл чыгышы,
Жумад-ул-аввал – Жумад-ул-ахира 1446-х,
Декабрь – Январь 2025-м

Ушул санда

– ***Ал-ваъй сөзү:*** Шамдагы ыйык революция тарыхтагы өзгөчө окуя жана Үммөттүн кайрадан ойгонуусу жакын экенине далил 3
– Дин – бул Жаратуучу менен макулуктун ортосундагы мамилени жөнгө салган жашоо образы 6
– Батыш цивилизациясы кыйроонун жана толук кулоонун босогосунда 27
– Америкадагы ажырым тереңдеп бара жатат 35
– Эй, мусулман аалымдары, кайдасыңар?! 41
– ***Аалам мусулмандарынын кабарлары*** ... 46
– ***Куръани Карим сабагында*** 50
– ***Бейиш бактары:*** Сабырдуулук жана кыйынчылыктарга туруштук берүү – Пайгамбарыбыздын (САВ) өз элинен көргөн азап-тозогу 55
– ***Соңку сөз:*** Араб өлкөлөрүнүн “Израилди” колдоосу жана Газа элине кыянаттыгы 63

НУСКА БААСЫ

Ливан 1000 лира
Яман 30 риял
Түркия 1 доллар
Пакистан 1 доллар
Австралия 2,5 доллар
Америка 2,5 доллар
Канада 2,5 доллар
Германия 2,5 евро
Швеция 15 крон
Бельгия 1 евро
Британия 1 евро
Швейцария 2 франк
Австрия 1 евро
Дания 15 крон

بسم الله الرحمن الرحيم

ШАМДАГЫ ЫЙЫК РЕВОЛЮЦИЯ ТАРЫХТАГЫ ӨЗГӨЧӨ ОКУЯ ЖАНА ҮММӨТТҮН КАЙРАДАН ОЙГОНУУСУ ЖАКЫН ЭКЕНИНЕ ДАЛИЛ

Ахмад Муаз

Дүйнөдө тездик менен өзгөрүүлөр болуп, эл аралык жана аймактык деңгээлде олуттуу бурулуштар күтүлүп жатат. Бардык өлкөлөрдө туруксуз абал өкүм сүрүүдө, дүйнө тарыхты өзгөртө турган чоң окуянын алдында тургандай. Айрыкча, биз эзелки дүйнөнүн жүрөгүндө жайгашкан Шамда (Сирияда) жашап жатабыз. Ал жерде революциялык күрөш күчөп, “достор” менен “душмандар” ачык түрдө диктатордук режимдин тарабында бириккенин көрүп жатабыз.

Тарыхый өзгөрүүлөр жана глобалдык кризис

14 жыл мурун башталган “Араб жазы” дүйнө жүзүндө саясий, экономикалык, социалдык жана маданий деңгээлде тез өзгөрүүлөргө себеп болду. Дүйнөдөгү биринчи держава – Америка Кошмо Штаттары – өзүнүн үстөмдүгүн сактап калуу үчүн керектүү күчкө ээ болгонуна карабастан, бул өзгөрүүлөрдү натыйжалуу көзөмөлдөй алган жок. АКШ экономикалык кризистерди, күчөгөн расалык ажырымдарды жана коомдук бөлүнүүнү жөнгө сала албай, 2008-жылдагы финансылык кризистен кийин төмөндөөсү туруктуу түрдө улануудa.

Бул дүйнөгө өкүмдарлык кылып жаткан капиталисттик принциптердин интеллектуалдык жактан өлүмгө учураганын көрсөтөт. Тарых бизге көрсөтүп тургандай, мурунку цивилизациялар, анын ичинде фараондор жана Рим менен Персия империялары күч-кубатынын туу чокусунда кулаган. Бүгүнкү күндө Батыш цивилизациясы да ошол эле тагдырга туш болууда.

АКШнын аскердик үстөмдүгүнүн аякташы

Дүйнөдөгү биринчи мамлекет ар бир саясий маселени аскердик күч менен чечүүгө аракет кылышы ал өзүнүн кризиске кептелгенин жана дүйнөлүк үстөмдүгүн жоготууга жакын экенин көрсөтөт. Учурда Америка Кошмо Штаттарына атаандаш күч жок болгонуна карабастан, дүйнө жүзүндөгү чоң державалар да

кризиске кабылган. Бул дүйнөлүк тартипти өзгөртүү зарылдыгын билдирет.

Ислам дүйнөнү куткарууга эң ылайыктуу альтернативалык система катары көрүнүүдө. Батыштын Исламга каршы аракеттери, анын ичинде Исламды бурмалап көрсөтүү жана саясий аренадан сүрүп чыгаруу аракеттери тескерисинче Исламдын күчтөнүшүнө өбөлгө түздү. Акыркы он жылдыкта Ислам туура түшүнүктөрү менен көбүрөөк кабыл алына баштады.

Шам революциясы – жаңы доордун башталышы

Шамдагы ыйык көтөрүлүш дүйнө жүзүндөгү мусулмандар үчүн чоң үмүт пайда кылды. Бул аймак ар дайым Исламдын стратегиялык борбору болуп келген жана ар бир тарыхый өзгөрүүдө негизги ролду аткарган. Кээ бир саясатчылар революцияны көзөмөлгө алууга аракет кылышса да, ал тынымсыз кайра жандланууда.

Сириядагы Исламий кыймылдардын көптүгүнөн пайдаланган Түркия Америка Кошмо Штаттарынын жетекчилиги менен бул кыймылдарды багыттоого аракет кылды. Бирок, Түркия – НАТОго мүчө болгон секулярдык мамлекет. Анын "Исламчыл" көрүнүшү көпчүлүк мусулмандар үчүн ишенимдүү болгону менен, акыркы жылдары бул көрүнүш толугу менен жокко чыгып, анын Америка стратегиясын ишке ашырып жатканы айкын болду.

Түркиянын Сириядагы революцияны толук жок кылуу аракети бир нече жолу ийгиликсиздикке учурады. АКШ ага ар кандай тактикалык жардам бергени менен, Сирия элинин бекем эрки жана Исламий түшүнүктөрдүн кеңири жайылышы анын планын үзгүлтүккө учуратты. Элди алдоо – Ислам революциясынын душмандарынын акыркы куралы. Бирок, бул курал да ийгиликсиз болуп, чыныгы Ислам түшүнүктөрүн жайылтуу революциянын жеңишке жетүү мүмкүнчүлүгүн күчөтүп жатат.

Сириядагы саясий оюндар жана Исламдын келечеги

Түркия жакында Сирия режимине каршы позициясынан баш тартты жана аймактагы кээ бир топторду Асад режимин таанууга мажбурлоодо. Бул – Түркиянын Америка стратегиясына ылайык Сирияда жаңы тартип орнотуу планынын бир бөлүгү. Ошол эле учурда, "израиль" Ирандын Сириядагы таасирин азайтуу үчүн аракеттерин күчөтүп жатат. Америка болсо аймактагы балансты сактоо максатында ар кандай тактикалык өзгөрүүлөрдү жүргүзүүдө.

Түркия менен Ирандын Сирия жана Палестина боюнча кызматташуусу АКШнын стратегиясын ишке ашырууга

багытталган. Газадагы “Топон суу” операциясынан кийин аймактагы чоң державалар “израилдин” тарабын алышты. Бул негизинен, Ислам цивилизациясы менен Батыш цивилизациясынын ортосундагы күрөштүн акыркы этабы болушу мүмкүн.

Ислам – дүйнөлүк өзгөрүүнүн ачкычы

Ислам ар дайым Батыш цивилизациясынын негизги атаандашы болуп келген. Исламдын саясатка жана жашоого таасирин азайтууга багытталган аракеттерге карабастан, мусулмандардын бул диндеги саясий, экономикалык жана социалдык чечимдерге болгон ишеними күчөп бара жатат. Батыштын колдоосу менен бийликке келген айрым Исламчыл кыймылдардын ийгиликсиздиги алар Батыштын кызыкчылыгына гана иштеген стратегия экенин көрсөттү. Бирок, Исламдын чыныгы түшүнүктөрү барган сайын кеңири жайылып, ал дүйнөлүк тартиптин альтернативдүү модели катары бекемделүүдө.

Жыйынтыктап айтканда, Шам революциясы дүйнө жүзүндөгү мусулмандарга үмүт берүүдө. Бүгүнкү күндө мусулмандар өз мамлекетин куруу үчүн биригип, чыныгы Ислам системасын орнотууга умтулууда. Бул система адилеттикти, эркиндикти жана адамзаттын өнүгүүсүн камсыздай турган жалгыз альтернатива болуп саналат. Аллахтын жардамы менен, Ислам кайрадан дүйнөгө жарык чачып, адамдарды караңгылыктан жарыкка алып чыга турган мезгил жакындап калды. ❑

ДИН – БУЛ ЖАРАТУУЧУ МЕНЕН МАКУЛУКТУН ОРТОСУНДАГЫ МАМИЛЕНИ ЖӨНГӨ САЛА ТУРГАН ЖАШОО ОБРАЗЫ

Эгерде «дин» деген сөздүн этимологиясын жана анын ар кандай колдонулуштарын карасак, анда анын үч негизги мааниси бар экенин көрөбүз. Бул маанилер бири-бирине жакын, бирок ортосунда бир аз айырмачылыктар бар. Бул айырмачылыктар ошол сөздүн өзү үч башка мааниге ээ болушуна байланыштуу. [1]

1. «Данаху дийнан» – башкара билүү, өкүм жүргүзүү, эсеп-кысап кылуу. Бул колдонууда дин башкаруу, тартипке салуу, саясат жүргүзүү, өкүм чыгаруу жана эсептешүү деген маанини билдирет. Мисалы, «Малики йаумид-дин» (مالك يوم دين) “Эсеп-кысап күнүнүн Эгеси” дегенди түшүндүрөт.

2. «Даналаху» – моюн сунуу, баш ийүү, кулчулук кылуу. Бул колдонууда дин итаат кылуу жана сыйынуу маанисин түшүндүрөт. «Дин Аллахка гана таандык» деген сөз ушул мааниде колдонулат.

3. «Данабихи» – ишенүү, дин катары кармануу. Бул колдонууда дин адам карманган ишеним, жүрүм-турум жолу же жашоо образы деген маанини билдирет.

Жыйынтыктап айтканда, дин – бул эки тараптын ортосундагы байланыш. Биринчи тарап – бийик, улук жана өкүм жүргүзүүчү. Экинчи тарап – моюн сунуучу, баш ийүүчү. Ушул эки тараптын ортосундагы мамилени жөнгө салган эреже жана принциптер дин деп аталат.

Ислам дини – бул жөн гана жеке ишеним эмес, ал адамдардын жүрүм-турумун жана коомдун түзүлүшүн башкарган толук түзүм. Аллах Таала адамдарды жоопкерчиликтүү кылып жараткан жана аларга өз мыйзамдарын жөнөткөн. Ислам – бул жашоонун бардык тармагын камтыган, Аллахтын мыйзамдарына негизделген толук жана кемчиликсиз түзүм.

Бул тилдик маанилерди жыйынтыктап айтсак, араб тилинде “дин” сөзү эки тараптын ортосундагы мамилени билдирет. Алардын бири экинчисин улуктап, ага баш ийет.

Эгерде бул сөз биринчи тарапка тиешелүү болсо, анда ал баш ийүү жана моюн сунуу дегенди түшүндүрөт.

Эгерде экинчи тарапка тиешелүү болсо, анда ал буйрук берүү, тыюу салуу, бийлик жүргүзүү, өкүм чыгаруу жана милдеттендирүү дегенди билдирет.

Эгерде бул сөз эки тарапты бириктирген байланыш катары каралса, анда ал ушул мамилени жөнгө салган мыйзам же аны билдирген көрүнүш болот. Бул түшүнүк “моюн сунуу зарылдыгы” деген маанини камтыйт.

Демек, биринчи мааниде дин – баш ийүүгө мажбурлоо. Экинчи мааниде дин – баш ийүүнү кабыл алуу. Үчүнчү мааниде дин – адам баш ийүүнү тандаган негизги жашоо образы. [2]

Жыйынтыктап айтканда, бул жерде эки тарап бар: биринчиси – улуу, бийик жана күчтүү. Ал эми экинчиси – бекем карманган, баш ийген жана момун. Экинчи тараптын биринчиси менен болгон мамилесин жөнгө салган тартип жана жол-жобо дин деп аталат. [3]

إِنَّ ٱلدِّينَ عِندَ ٱللَّهِ ٱلۡإِسۡلَٰمُۗ وَمَا ٱخۡتَلَفَ ٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلۡكِتَٰبَ إِلَّا مِنۢ بَعۡدِ مَا جَآءَهُمُ ٱلۡعِلۡمُ بَغۡيَۢا بَيۡنَهُمۡۗ وَمَن يَكۡفُرۡ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ فَإِنَّ ٱللَّهَ سَرِيعُ ٱلۡحِسَابِ

“Чындыгында, Аллахтын алдында кабыл болуучу дин бул – Ислам”, (3:19)

деген аяттын мааниси жөнүндө Абу Хайан Аль-Андалуси тарабынан жазылган «Тафсир Аль-Бахр Аль-Мухитте» мындай деп айтылат: “Тил илимин билгендер мындай деп баяндашкан: “ад-дин” – масдар (иш-аракет аталышы). Ал эми “ад-дин” (кыскачасы) – ысым. “Ад-дин” сөзү саясатты, башкарууну билдирет. Ал эми “ад-дайян” башкаруучу дегенди түшүндүрөт.

“Лисан Аль-Араб” китебинде “ад-дин” сөзүнүн маанилери төмөнкүдөй түшүндүрүлөт: “Ад-дин” – бул шарият жана бийлик деген мааниге ээ. Мисалы, Аллах Таала мындай деп айткан:

وَقَٰتِلُوهُمۡ حَتَّىٰ لَا تَكُونَ فِتۡنَةٞ وَيَكُونَ ٱلدِّينُ كُلُّهُۥ لِلَّهِۚ فَإِنِ ٱنتَهَوۡاْ فَإِنَّ ٱللَّهَ بِمَا يَعۡمَلُونَ بَصِيرٞ

“Фитна *(бузукулук)* ***жоголгонго чейин жана дин толугу менен Аллахка гана таандык болгонго чейин алар менен согушкула!”. (8:39)***

Ибн Аллан Сыддыки “Далил аль-Фалахин” китебинде мындай дейт: “Аль-Кашаф” тафсиринде:

أَءِذَا مِتۡنَا وَكُنَّا تُرَابٗا وَعِظَٰمًا أَءِنَّا لَمَدِينُونَ

“Биз чындап эле жоопкерчиликке тартылабызбы?” (Ас-Саффат: 53)

аятындагы мадинуун деген сөз мусавсун, башкача айтканда, башкарылуучу дегенди түшүндүрөт. Бул сөз “ад-дин” (саясат) деген мааниден келип чыккан. Ошондой эле, хадисте мындай деп айтылат: **“Акылдуу киши – өзүнүн нафсисин башкарып, өлүмдөн кийинки жашоого даярданган адам”**.

Жыйынтык: арабдар динди пайгамбарыбыз Мухаммаддын (Аллахтын салам-салаваты болсун) башкаруу системасы катары түшүнүшкөн. Аллах Таалага жана Анын шариятына баш ийүү, ошол шарияттын үстөмдүгүн камсыздоо, ага баш ийүүнү талап кылуу, милдеттерди жана укуктарды аткаруу – Ислам дининин негизги маңызын түзөт. Алар өздөрүнүн эски мыйзамдарын таштап, Ислам мыйзамдарына баш ийиши керек болчу. Ошондуктан, Ислам – бул жашоону жөнгө салган, адамдын жүрүм-турумун милдеттендирген жана коомду Аллахтын мыйзамдары менен башкарган толук бир түзүм!

Шарият мыйзамдарынын негиздери жана Ислам укуктук системасы

Ислам мыйзамдары шарий өкүм түшүнүгүнө негизделет жана “таклиф” (милдеттенме) түшүнүгүнө байланыштуу. Адам таклифке (милдетке) алынган жана ал бардык иштеринде ошол милдеттер үчүн жоопкер.

“Таклиф” – бул аракеттерди оорчулук менен аткарууну билдирет жана бул нерсе милдеттүү буйруктарды жана тыюуларды өзүнө камтыйт.

Таклиф кайдан башталат жана каерден бүтөт?

Бул суроого жооп берүүдөн мурун биз таклифтин чыныгы маңызын жана анын жеке адамдын, коомдун жана мамлекеттин жашоосундагы ордун түшүндүрүп өтөлү. Биз төмөнкү негизги аспектилерге токтолобуз:

1. Ислам мыйзамдарынын чыныгы маңызы.
2. Шариятты сактоо.
3. Шарияттын кеңири камтылышы, туруктуулугу жана Кыяматка чейин адамзат көйгөйлөрүн чечүү жөндөмдүүлүгү.
4. Ислам укук булактары менен иштөө методологиясы.

Аллахтын адилеттүүлүк системасы.

Аллах Таала адилеттикти орнотуп, зулумдукту тыюу үчүн дүйнөнү жараткан. Хадис кудсийде мындай айтылган:

"Оо, менин кулдарым! Мен зулумду Өзүмө арам кылдым жана аны силерге да арам кылдым. Ошондуктан, бири-бириңерге зулум кылбагыла!"

Аллах Таала зулумду тыйып, жер жүзүндө адилеттикти орнотуу үчүн шариятты жиберген.

Аллах адамды Өзүнүн жердеги өкүлү (халифа) кылып жаратты жана ага адилеттикти орнотуу, бузукулукту жоюу жоопкерчилигин жүктөдү. Айтат:

لَقَدۡ أَرۡسَلۡنَا رُسُلَنَا بِٱلۡبَيِّنَٰتِ وَأَنزَلۡنَا مَعَهُمُ ٱلۡكِتَٰبَ وَٱلۡمِيزَانَ لِيَقُومَ ٱلنَّاسُ بِٱلۡقِسۡطِۖ وَأَنزَلۡنَا ٱلۡحَدِيدَ فِيهِ بَأۡسٞ شَدِيدٞ وَمَنَٰفِعُ لِلنَّاسِ وَلِيَعۡلَمَ ٱللَّهُ مَن يَنصُرُهُۥ وَرُسُلَهُۥ بِٱلۡغَيۡبِۚ إِنَّ ٱللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٞ

“Чындыгында, Биз пайгамбарларыбызды ачык далилдер менен жибердик жана алар менен бирге Китепти жана адилеттик таразанын** (өлчөмүн) **жибердик, адамдар адилеттикти орнотуусу үчүн!” (Ал-Хадид, 25).

Периштелер Аллах Тааланын инсанды жер бетине халифа кылып дайындаганына таң калышты:

وَإِذۡ قَالَ رَبُّكَ لِلۡمَلَٰٓئِكَةِ إِنِّي جَاعِلٞ فِي ٱلۡأَرۡضِ خَلِيفَةٗۖ قَالُوٓاْ أَتَجۡعَلُ فِيهَا مَن يُفۡسِدُ فِيهَا وَيَسۡفِكُ ٱلدِّمَآءَ وَنَحۡنُ نُسَبِّحُ بِحَمۡدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَۖ قَالَ إِنِّيٓ أَعۡلَمُ مَا لَا تَعۡلَمُونَ

"Чындыгында, Мен жер үстүндө халифа жаратамын. “Сен ага ал жерде бузукулук кылып, кан төгүүчүнү жаратасыңбы?”, - дешти. Чындыгында, Мен силер билбеген нерсени билем" (2:30)

Эгер адам баласы жөн гана каалаганын кылганга жаралган болсо, анда периштелердин кооптонуусу туура чыкмак. Бирок Аллах Таала аларга, инсанды орун басар кылуудагы терең максатты билдирип: ***"Чындыгында, Мен силер билбеген нерсени билем"*** - деп жооп берди. Демек, Аллах адамды жөн гана бузукулук жана кан төгүү үчүн жараткан эмес. Ошондуктан, жер жүзүндө бузукулукка жана кан төгүүгө алып баруучу ар кандай жолду тутунгандар Аллахтын орун басарлыгына ылайык келбейт.

Аллах Таала айтат:

وَلَوِ ٱتَّبَعَ ٱلۡحَقُّ أَهۡوَآءَهُمۡ لَفَسَدَتِ ٱلسَّمَٰوَٰتُ وَٱلۡأَرۡضُ وَمَن فِيهِنَّۚ بَلۡ أَتَيۡنَٰهُم بِذِكۡرِهِمۡ فَهُمۡ عَن ذِكۡرِهِم مُّعۡرِضُونَ

"Эгерде акыйкат алардын каалоолоруна ээрчигенде, анда асмандар, жер жана алардагы бардык нерселер бузулуп жок болмок" *(23:71)*

Ошондой эле:

ثُمَّ جَعَلۡنَٰكَ عَلَىٰ شَرِيعَةٖ مِّنَ ٱلۡأَمۡرِ فَٱتَّبِعۡهَا وَلَا تَتَّبِعۡ أَهۡوَآءَ ٱلَّذِينَ لَا يَعۡلَمُونَ

"Анда сени туура жолго салдык, аны ээрчи жана билбегендердин каалоолорун ээрчибе" *(45:18)*

Демек, Аллахтын мыйзамынан башка мыйзамдарды ээрчүү адамдык каалоолордун үстөмдүк кылуусу болуп эсептелет. Бул

болсо жер бетинде бузукулукка, адилетсиздикке жана зулумдукка алып барат.

Ошондуктан, чыныгы халифа — Аллахтын мыйзамын ишке ашырып, акыйкатты жана адилеттикти орноткон жетекчи. Момундар өз жашоосунун бардык тармагында Аллахтын мыйзамын карманышы керек жана коомдук мамилелерде бул мыйзамды турмушка ашыруучу халифага байъат бериши зарыл.

Имам Аль-Куртуби (Аллах аны ырайым кылсын) мындай дейт: *"Бул аят — халифаны дайындоо зарыльдыгын билдирет, ал башчылык кылып, өкүм жүргүзүшү керек. Бул маселеде Үммөт арасында, ошондой эле имамдар арасында пикир келишпестик жок, муну четке каккан бир гана адам — Ал-Асамм. Ал шариятты угууга жөндөмсүз болгон".*

Имам Куртуби (Аллах андан ыраазы болсун) илимге тактыгы менен белгилүү болгон. Ислам бийликти Үммөттүн колуна берип, анын атынан Аллахтын мыйзамдары менен башкаруучу өкүмдарды белгилеген.

Исламдагы башкаруу түзүмү — бул Аллахтын өкүмдөрүн ишке ашырган башкаруу системасы. Эгерде инсандар Аллахтын мыйзамдарын аткарса, бирок алар коомдо үстөмдүк кылбаса, анда адилеттик толук кандуу орнобойт.

Ошондуктан, Аллахтын мыйзамдары жеке адамдар менен чектелбей, коомдо жана мамлекетте ишке ашырылышы шарт. Бул мыйзамдардын көпчүлүгү мамлекет аркылуу аткарылгандыктан, адамдар өз араларында аларды тикелей турган халифага байъат беришет.

Аллах Тааланын сөзү:

وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَٰٓئِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي ٱلْأَرْضِ خَلِيفَةً قَالُوٓا۟ أَتَجْعَلُ فِيهَا مَن يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ ٱلدِّمَآءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ قَالَ إِنِّيٓ أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ

"Роббиңер периштелерге: «Чындыгында, Мен жер үстүндө орун басар жаратамын», – деди" (2:30)

Бул, халифалык жоопкерчилик, ошондой эле чоң урмат экендигин билдирет. Имам Куртуби да ушул маанини бекемдеген. Аллах Таала айтат:

ثُمَّ جَعَلْنَٰكُمْ خَلَٰٓئِفَ فِي ٱلْأَرْضِ مِنۢ بَعْدِهِمْ لِنَنظُرَ كَيْفَ تَعْمَلُونَ

"Андан кийин Биз силерди жер үстүндө алардын артынан орун басар кылдык, силер кандай иш кылаарыңарды билишиңер үчүн" *(Юнус: 14)*

Демек, адам баласы Аллахтын өкүмдөрүн ишке ашырышы, Аллахтын мыйзамдары менен жашоосу үчүн мураскор болуп дайындалган.

Аллахтын өкүмдөрүн колдонуп жашоо — жер бетиндеги бузукулуктан жана зулумдуктан сактоочу негизги фактор. Эгерде бул өкүмдөр жеке адамдар гана эмес, коом жана мамлекет аркылуу турмушка ашса, анда адилеттик толук ишке ашат.

Ошондуктан, халифалык жөн гана башкаруу эмес, бул — Аллахтын мыйзамдарынын үстөмдүгүн камсыз кылуучу система.

Аллахтын мыйзамдарын орнотпогон жетекчиде урмат жана сый жок! Бузуктукту жайылткан, кан төккөн жетекчиде абийир жок!

Демек, сөзсүз түрдө вахий, керемет, пайгамбарлык жана мыйзам керек. Анткени пайгамбарлык адамдар ишениши керек болгон, сезүү органдары кабылдай албаган жашыруун нерселерди жана алардын кесепеттерин аныктоочу акыркы булак болуп саналат. Ошондой эле, ал адамдардын жашоосун туура башкаруу үчүн жана инсан туура халифалык кылышы үчүн, ал эми жашоо ага ылайык жөнгө салынышы үчүн жолду көрсөтөт. Бул аркылуу адам жашоонун философиясын түшүнүп, көңүлү тынч, туура жолдо жашайт.

Бул мыйзам дүйнөдөгү адилеттүүлүккө жана зулумдуктун алдын алууга негизделген самаий (вахий аркылуу келген) тартиптин уландысы катары кызмат кылышы керек. Ал тең салмактуулукка, так уюштурууга, нурга, чындыкка жана туура жолго негизделет, ал эми адашуудан, жалгандык жана караңгылыктан алыс турат.

Аллах Таала мыйзам чыгаруу укугун Өзүнө гана таандык кылган жана бул укукту Өзүнүн улуулугуна гана мүнөздүү кылган. Ошондуктан Ал Өзүнүн мыйзамдарын Куран жана Пайгамбарына (с.а.в) вахий кылынган Сүннөт аркылуу түшүргөн жана башкалардын мыйзам чыгаруу укугун четке каккан (бул «акимдик» термини менен белгилүү). Аллах Таала мындай деген:

قُلْ إِنِّي عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّي وَكَذَّبْتُم بِهِۦ ۚ مَا عِندِي مَا تَسْتَعْجِلُونَ بِهِۦٓ ۚ إِنِ ٱلْحُكْمُ إِلَّا لِلَّهِ ۖ يَقُصُّ ٱلْحَقَّ ۖ وَهُوَ خَيْرُ ٱلْفَٰصِلِينَ

«Чечим чыгаруу – жалгыз Аллахка гана таандык» (Анам: 57; Юсуф: 40, 67).

Ошондой эле:

وَإِذْ نَادَىٰ رَبُّكَ مُوسَىٰٓ أَنِ ٱئْتِ ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ

«Эгерде кандайдыр бир нерсе жөнүндө талаш болсо, анын өкүмү Аллахка таандык» (Аш-Шура сүрөсү: 10).

«Өкүм» сөзү араб тилинде «тыюу салуу» дегенди билдирет, ошондуктан казылык өкүм да ушинтип аталат. Анткени ал айыпкер тарапка белгиленген чектен чыгууга жол бербейт. Демек, адамдардын Аллахтын мыйзамынан тышкары иш кылуусуна тыюу салуу укугу жалгыз Аллахка таандык. Ошондуктан мыйзам чыгаруу Аллахка кулчулуктун негизги белгиси болуп эсептелет!

Аллах Таала Пайгамбарга (с.а.в) түшкөн вахийди – мыйзамдык маанилерди түшүндүрүү үчүн – өз тили менен баяндоого уруксат берген. Аллах Таала айтат:

بِٱلۡبَيِّنَٰتِ وَٱلزُّبُرِۗ وَأَنزَلۡنَآ إِلَيۡكَ ٱلذِّكۡرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيۡهِمۡ وَلَعَلَّهُمۡ يَتَفَكَّرُونَ

«Биз сага эскертүүнү (Куранды) түшүрдүк, ошондо сен адамдарга аларга эмне түшүрүлгөнүн түшүндүрүп бересиң жана алар ойлонушсун» (16:44)

Бул Пайгамбарга (с.а.в) вахий аркылуу берилген мыйзамдык маанилерди өз сөзү менен баяндоо укугу берилгенин билдирет. Демек, Пайгамбарга (с.а.в) вахий аркылуу берилген Сүннөттөгү мыйзамдар Курандагы мыйзамдар сыяктуу эле вахийден алынган жана алардын булагы – вахий. Пайгамбар (с.а.в) өз каалоосу менен сүйлөбөстөн, вахийдин көзөмөлүндө болгон жана Аллахтын эркин так жеткирген. Ошондуктан Сүннөттүн сөздөрү вахийдин көзөмөлүндө калыптанган жана Пайгамбарга (с.а.в) түшүрүлгөн вахийдин маанисин толук чагылдырат.

Акыл өзү мыйзам чыгарбайт, Аллах Таала мындай деген:

فَفَرَرۡتُ مِنكُمۡ لَمَّا خِفۡتُكُمۡ فَوَهَبَ لِي رَبِّي حُكۡمٗا وَجَعَلَنِي مِنَ ٱلۡمُرۡسَلِينَ

«Же алар үчүн Аллах уруксат бербеген динде мыйзам чыгаруучулары барбы?» (Аш-Шура сүрөсү: 21).

Ошондой эле:

وَإِذۡ نَادَىٰ رَبُّكَ مُوسَىٰٓ أَنِ ٱئۡتِ ٱلۡقَوۡمَ ٱلظَّٰلِمِينَ

«Эгерде кандайдыр бир нерсе жөнүндө талаш болсо, анын өкүмү Аллахка таандык» (Аш-Шура сүрөсү: 10).

Аллахтын мыйзамы – адилеттүүлүктүн сакталышынын кепилдиги жана жер жүзүндө калыстыктын орношу үчүн негизги шарт. Эгер кандайдыр бир маселенин вахий менен байланышы мыйзамсыз каралса, анда ал маселе адамдык мыйзамдарга таянып чечилгендиктен, зулум же ката кетүү коркунучу жаралат. Ошондуктан, адилеттүүлүктүн жана тең салмактуулуктун сакталышы үчүн Куран жана Сүннөт аркылуу шарият корголушу керек.

Сүннөт – Курандын жалпы маанилерин түшүндүрөт, Курангa жарык берип, анын негиздерине байланыштуу маселелерди чечет. Ошондой эле, Сүннөттө Куранда ачык баяндалбаган жаңы өкүмдөр да бар. Эгерде Сүннөттүн бир бөлүгү жоголсо, анда мыйзам чыгаруунун бир бөлүгү да жоголот.

Бардык ааламдардын Роббиси бизди жалгыз шариятка баш ийүүгө буюрган. Аллах Таала мындай деген:

مَا خَلَقۡنَا ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ وَمَا بَيۡنَهُمَآ إِلَّا بِٱلۡحَقِّ وَأَجَلٖ مُّسَمّٗىۚ وَٱلَّذِينَ
كَفَرُواْ عَمَّآ أُنذِرُواْ مُعۡرِضُونَ

«Роббиңерден силерге эмне түшүрүлгөн болсо, ошону ээрчигиле жана Аллахтан башкаларды дос тутуп ээрчибегиле. Силер азыраак гана эске саласыңар» **(Ахкаф сүрөсү: 3).**

Ошондой эле:

قُلۡ إِنَّمَآ أُنذِرُكُم بِٱلۡوَحۡيِۚ وَلَا يَسۡمَعُ ٱلصُّمُّ ٱلدُّعَآءَ إِذَا مَا يُنذَرُونَ

«Айтыкын: Мен силерди вахий аркылуу гана эскертем...» **(Анбия сүрөсү: 45).**

مَّآ أَفَآءَ ٱللَّهُ عَلَىٰ رَسُولِهِۦ مِنۡ أَهۡلِ ٱلۡقُرَىٰ فَلِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِي ٱلۡقُرۡبَىٰ
وَٱلۡيَتَٰمَىٰ وَٱلۡمَسَٰكِينِ وَٱبۡنِ ٱلسَّبِيلِ كَيۡ لَا يَكُونَ دُولَةَۢ بَيۡنَ ٱلۡأَغۡنِيَآءِ مِنكُمۡۚ وَمَآ
ءَاتَىٰكُمُ ٱلرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَىٰكُمۡ عَنۡهُ فَٱنتَهُواْۚ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَۖ إِنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ
ٱلۡعِقَابِ

«Пайгамбар силерге эмнени берсе, аны алгыла, эмнени тыйса, андан кайткыла» **(Хашр сүрөсү:7).**

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ أَطِيعُواْ ٱللَّهَ وَأَطِيعُواْ ٱلرَّسُولَ وَأُوْلِي ٱلۡأَمۡرِ مِنكُمۡۖ فَإِن
تَنَٰزَعۡتُمۡ فِي شَيۡءٖ فَرُدُّوهُ إِلَى ٱللَّهِ وَٱلرَّسُولِ إِن كُنتُمۡ تُؤۡمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلۡيَوۡمِ
ٱلۡأٓخِرِۚ ذَٰلِكَ خَيۡرٞ وَأَحۡسَنُ تَأۡوِيلًا

«Эй, ыйман келтиргендер! Аллахка баш ийгиле, пайгамбарга баш ийгиле жана араңардан чыккан жетекчилерге да баш ийгиле. Эгер бир нерседе талашсаңар, аны Аллахка жана пайгамбарга кайтаргыла, эгер силер Аллахка жана Акырет күнүнө ишенсеңер. Бул жакшыраак жана чечим жагынан жакшыраак» **(Ниса сүрөсү:59).**

Аллах Таала дагы мындай деген:

قُلۡ إِنِّي عَلَىٰ بَيِّنَةٖ مِّن رَّبِّي وَكَذَّبۡتُم بِهِۦۚ مَا عِندِي مَا تَسۡتَعۡجِلُونَ بِهِۦٓۚ إِنِ
ٱلۡحُكۡمُ إِلَّا لِلَّهِۖ يَقُصُّ ٱلۡحَقَّۖ وَهُوَ خَيۡرُ ٱلۡفَٰصِلِينَ

«Чечим чыгаруу жалгыз Аллахка гана таандык» **(Анъам: 57; Юсуф: 40, 67)**

Жана:

وَإِذۡ نَادَىٰ رَبُّكَ مُوسَىٰٓ أَنِ ٱئۡتِ ٱلۡقَوۡمَ ٱلظَّٰلِمِينَ

«Эгерде кандайдыр бир нерсе жөнүндө талаш болсо, анын өкүмү Аллахка таандык. Ал – менин Роббим, мен Ага таянам жана Ага кайтамын» **(Аш-Шура сүрөсү:10).**

Аллах Таала айтат:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ أَطِيعُواْ ٱللَّهَ وَأَطِيعُواْ ٱلرَّسُولَ وَأُوْلِي ٱلۡأَمۡرِ مِنكُمۡۖ فَإِن
تَنَٰزَعۡتُمۡ فِي شَيۡءٖ فَرُدُّوهُ إِلَى ٱللَّهِ وَٱلرَّسُولِ إِن كُنتُمۡ تُؤۡمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلۡيَوۡمِ
ٱلۡأٓخِرِۚ ذَٰلِكَ خَيۡرٞ وَأَحۡسَنُ تَأۡوِيلًا

«Эгерде кандайдыр бир нерседе талашсаңар, аны Аллахка жана пайгамбарга кайтаргыла» **(Ниса сүрөсү: 59)**

жана:

وَيَوۡمَ نَبۡعَثُ فِي كُلِّ أُمَّةٖ شَهِيدًا عَلَيۡهِم مِّنۡ أَنفُسِهِمۡۖ وَجِئۡنَا بِكَ شَهِيدًا عَلَىٰ
هَٰٓؤُلَآءِۚ وَنَزَّلۡنَا عَلَيۡكَ ٱلۡكِتَٰبَ تِبۡيَٰنٗا لِّكُلِّ شَيۡءٖ وَهُدٗى وَرَحۡمَةٗ وَبُشۡرَىٰ
لِلۡمُسۡلِمِينَ

«Биз сага Китепти бардык нерсени түшүндүрүүчү кылып түшүрдүк» **(Нахл сүрөсү: 89).**

Пайгамбар (с.а.в) мындай деген: **«Биздин ишибизге туура келбеген ар кандай нерсе четке кагылат»** (Муслим). Бул – негизги принцип шариятты ээрчүү жана ага бекем кармануу экенин көрсөтөт.

Адам – мукаллаф (жоопкер) макулук. Мукаллаф болуу – адамга шарияттын буйруктарына баш ийүүнү, тыюуларынан алыс болууну же болбосо, экөөнүн ортосундагы бир нерсени тандоо милдеттендирилгенин билдирет. Бул милдеттенме белгилүү бир шарттарга негизделет. Аллах Таала мындай деген:

فَٱسۡتَقِمۡ كَمَآ أُمِرۡتَ وَمَن تَابَ مَعَكَ وَلَا تَطۡغَوۡاْۚ إِنَّهُۥ بِمَا تَعۡمَلُونَ بَصِيرٞ

«Сага жана сени менен бирге тообо кылгандарга буйрулгандай, түз жолдо бекем тур, ашкере кетпегиле! Ал силердин кылган иштериңерди көрүүчү» **(Худ сүрөсү: 112).**

Шарият келгенге чейин өкүм жок. Имам Шаукани өзүнүн «Иршад аль-Фухуль» китебинде мындай дейт: *«Шарият өкүм чыгаруучу экенинде келишпестик жок. Бул пайгамбар жиберилгенден жана ага чакыруу жеткенден кийин гана ишке ашат»*. Имам Газали «аль-Мустафа» китебинде мындай деген: *«Өкүмдүн объктиси – мукаллафтын амалы. Шарият келмейинче өкүм жок. Акыл өкүмдү түшүндүрөт, бирок өзү өкүм чыгара албайт»*.

Имам Навави (рахимахуллах) «аль-Мажму» китебинде мындай баяндайт: *«Шарият келмейинче, нерсе адегенде адалбы же арамбы деген маселеде үч негизги көз караш бар. Илимге ээ болгон аалымдарга ылайык, шарият келмейинче, эч кандай өкүм жок»*.

Имам Шатиби (рахимахуллах) «аль-Муафакат» китебинде мындай деген: *«Шарият келмейинче адамдарга таклиф (милдет) жүктөлбөйт, анткени бир нерсени милдеттендирүү үчүн алгач анын өкүмүн билүү керек»*.

Имам Набахани (рахимахуллах) «Исламий Шахсия» китебинин 3-бөлүмүндө (Усул аль-Фикх) мындай дейт: «Ошондой эле, адамдардын жана буюмдардын негизги өкүмү мубах (руксат) деп айтууга болбойт. Анткени мунун жүйөөсү – бул нерселерден зыян же бузукчулук белгилери жок болгондуктан, аларды колдонууга уруксат берилет деген пикир. Бирок мындай көз караш туура эмес. Себеби Курандагы аяттардан түшүнүлгөн нерсе – адам Пайгамбардын (саллаллаху алайхи ва саллам) алып келген өкүмдөрүнө баш ийүүгө милдеттүү, эгер баш ийбесе, жазага тартылат. Демек, негизги өкүм – шариятка баш ийүү жана анын өкүмдөрүн кармануу. Негизги өкүм мубахтык же ыктыяр эмес.

Мындан тышкары, Курандагы өкүмдөргө байланыштуу жалпы аяттар шариятка кайрылуунун жана ага баш ийүүнүн милдеттүү экенин көрсөтөт. Аллах Таала мындай дейт:

وَإِذۡ نَادَىٰ رَبُّكَ مُوسَىٰٓ أَنِ ٱئۡتِ ٱلۡقَوۡمَ ٱلظَّٰلِمِينَ

«Эгер бир нерседе талашып калсаңар, анын өкүмү Аллахка таандык» (Аш-Шура сүрөсү, 10-аят).

Ошондой эле:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ أَطِيعُواْ ٱللَّهَ وَأَطِيعُواْ ٱلرَّسُولَ وَأُوْلِي ٱلۡأَمۡرِ مِنكُمۡۖ فَإِن تَنَٰزَعۡتُمۡ فِي شَيۡءٖ فَرُدُّوهُ إِلَى ٱللَّهِ وَٱلرَّسُولِ إِن كُنتُمۡ تُؤۡمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِۚ ذَٰلِكَ خَيۡرٞ وَأَحۡسَنُ تَأۡوِيلًا

«Эгер кандайдыр бир маселеде талаш болсо, аны Аллахка жана Пайгамбарга кайтарып чечкиле» (Ниса сүрөсү, 59-аят).

Жана дагы:

وَيَوۡمَ نَبۡعَثُ فِي كُلِّ أُمَّةٖ شَهِيدًا عَلَيۡهِم مِّنۡ أَنفُسِهِمۡۖ وَجِئۡنَا بِكَ شَهِيدًا عَلَىٰ هَٰٓؤُلَآءِۚ وَنَزَّلۡنَا عَلَيۡكَ ٱلۡكِتَٰبَ تِبۡيَٰنٗا لِّكُلِّ شَيۡءٖ وَهُدٗى وَرَحۡمَةٗ وَبُشۡرَىٰ لِلۡمُسۡلِمِينَ

«Биз сага бул Китепти бардык нерсенин баяны катары түшүрдүк» (Нахл сүрөсү, 89-аят).

Ошондой эле, Пайгамбар (саллаллаху алайхи ва саллам) айтат: **«Кимде-ким биздин өкүмүбүзгө дал келбеген иш кылса, ал жокко чыгарылат»**.

Бул далилдерден көрүнүп тургандай, негизги өкүм – шариятка баш ийүү жана анын өкүмдөрүн аткаруу.

Мындан тышкары, шарият келгенден кийин нерселерге жана иштерге карата өкүмдөр бекитилген. Ошондуктан, адамдар

адегенде шариятта бул нерселер боюнча өкүм барбы же жокпу, ошону карашы керек. Жөн эле аларды мубах деп эсептеп, акыл менен өкүм чыгарууга болбойт.

Ошондой эле «негизги өкүм – токтото туруу жана өкүм чыгарбоо» деп айтууга да болбойт. Анткени «токтотуу» иш-аракетти же шарияттын өкүмүн токтотуу дегенди билдирет, ал эми буга уруксат берилген эмес. Куран жана хадисте бир нерсени билбеген учурда суроо берүү керектиги айтылган. Аллах Таала мындай дейт:

وَمَآ أَرۡسَلۡنَا مِن قَبۡلِكَ إِلَّا رِجَالٗا نُّوحِيٓ إِلَيۡهِمۡۖ فَسۡـَٔلُوٓاْ أَهۡلَ ٱلذِّكۡرِ إِن كُنتُمۡ لَا تَعۡلَمُونَ

«Эгер билбесеңер, илим ээлеринен сурагыла» (Нахл сүрөсү, 43-аят).

Ошондой эле, Пайгамбар (саллаллаху алайхи ва саллам) таяммум тууралуу хадисте мындай деген:

«Эмне үчүн билбей туруп сурашкан жок? Чындыгында, наадандыкты айыктыруунун жолу – суроо берүү».

Демек, негизги өкүм – токтото туруу эмес. Шарият келгенден кийин, өкүм чыгаруу шариятка гана таандык болуп, ага чейин өкүм жок болгон. Ошондуктан, бир маселе боюнча өкүм чыгарыш үчүн сөзсүз түрдө шарияттан далил керек.

Бул иштерге тиешелүү маселе. Ал эми нерселерге келгенде, негизги өкүм – мубахтык, эгерде алардын арам экендиги жөнүндө шарияттан ачык далил келтирилбесе.

Анткени шарияттагы тексттер бардык нерселерге уруксат берилгенин билдирген. Бул тексттер жалпы мүнөзгө ээ, баарын камтыйт. Аллах Таала мындай дейт:

أَلَمۡ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ سَخَّرَ لَكُم مَّا فِي ٱلۡأَرۡضِ وَٱلۡفُلۡكَ تَجۡرِي فِي ٱلۡبَحۡرِ بِأَمۡرِهِۦ وَيُمۡسِكُ ٱلسَّمَآءَ أَن تَقَعَ عَلَى ٱلۡأَرۡضِ إِلَّا بِإِذۡنِهِۦٓۚ إِنَّ ٱللَّهَ بِٱلنَّاسِ لَرَءُوفٞ رَّحِيمٞ

«Аллах жер бетиндеги нерселердин бардыгын силерге багындырды» (Хаж: 65).

Бул аяттагы «багындыруу» деген сөз бардык нерселерди адамдар үчүн мубах кылуу деген маанини билдирет. Ошондой эле, Аллах Таала мындай дейт:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ كُلُواْ مِمَّا فِي ٱلۡأَرۡضِ حَلَٰلٗا طَيِّبٗا وَلَا تَتَّبِعُواْ خُطُوَٰتِ ٱلشَّيۡطَٰنِۚ إِنَّهُۥ لَكُمۡ عَدُوّٞ مُّبِينٌ

«Эй, адамдар! Жер жүзүндөгү адал, таза нерселерди жегиле» (Бакара: 168).

Жана дагы:

۞يَٰبَنِيٓ ءَادَمَ خُذُواْ زِينَتَكُمۡ عِندَ كُلِّ مَسۡجِدٖ وَكُلُواْ وَٱشۡرَبُواْ وَلَا تُسۡرِفُوٓاْۚ إِنَّهُۥ لَا يُحِبُّ ٱلۡمُسۡرِفِينَ

«Эй, адам баласы! Ар бир мечитке жасанып, кооздонгула жана жегиле-ичкиле» (Аъраф: 31).

Жана:

هُوَ ٱلَّذِي جَعَلَ لَكُمُ ٱلۡأَرۡضَ ذَلُولٗا فَٱمۡشُواْ فِي مَنَاكِبِهَا وَكُلُواْ مِن رِّزۡقِهِۦۖ وَإِلَيۡهِ ٱلنُّشُورُ

«Ал силер үчүн жерди баш ийдирди. Анын жолдору менен жүргүлө жана Аллахтын ырыскысынан жегиле» (Мүлк: 15).

Ошентип, бардык нерселерди мубах кылган аяттар жалпы мүнөзгө ээ. Ошондуктан, негизги өкүм – нерселердин баары мубах деген көз караш.

Бирок, эгер бир нерсе арам кылынса, анда ал жалпы мубахтыктын ичинде эмес экенин көрсөткөн ачык текст керек. Ошондуктан, шарият арам кылынган нерселерди так жана ачык түрдө атап өткөн. Аллах Таала мындай дейт:

«Силерге өлгөн мал, кан, чочконун эти арам кылынды» (Маида: 3).

Ошондой эле, Пайгамбар (саллаллаху алайхи ва саллам) айткан:

«Арак арактыгы үчүн (өзүнүн заты боюнча) **арам кылынды»**.

Демек, шарият белгилүү бир нерсени арам кылганда, аны ачык атап, жалпы уруксаттын ичинен чыгарган.

Ошентип, негизги өкүм – бардык нерселердин мубах экендиги, эгер аларга карата шариятта өкүм жок болсо».

Аллах Таала Куранда адам баласынын бул дүйнөгө жөн эле пайдасыз жиберилбегенин баяндайт:

ٱلَّذِي خَلَقَ ٱلۡمَوۡتَ وَٱلۡحَيَوٰةَ لِيَبۡلُوَكُمۡ أَيُّكُمۡ أَحۡسَنُ عَمَلٗاۚ وَهُوَ ٱلۡعَزِيزُ ٱلۡغَفُورُ

«Ал силерди сыноо үчүн өмүр менен өлүмдү жаратты, ким араңардан эң жакшы амал кыларын билүү үчүн» (Мүлк: 2).

Амал жакшы болушу үчүн эки шарт аткарылышы керек:

1. Аллах үчүн ыклас менен жасалышы.
2. Шариятка ылайык болушу.

Имам Фудайл ибн Ияд бул аяттын түшүндүрмөсүндө мындай деген: *«Жакшы амал – ыклас менен жана туура (сүннөткө ылайык) жасалган амал. Ыклассыз туура амал кабыл болбойт, туура болбосо ыклас да жетишсиз болот. Аллахка жакындоо үчүн амал ыклас менен жана сүннөткө ылайык болушу керек».*

Аллах Таала мындай деген:

فَمَن يَعۡمَلۡ مِثۡقَالَ ذَرَّةٍ خَيۡرٗا يَرَهُۥ وَمَن يَعۡمَلۡ مِثۡقَالَ ذَرَّةٖ شَرّٗا يَرَهُۥ

«Ким бир кыпынчалык (атом салмагындай) жакшылык кылса, ал аны көрөт. Ким бир кыпынчалык жамандык кылса, ал да аны көрөт» (Зилзала: 7-8).

Бул аят ар бир кичинекей иштин да эсепке алынарын көрсөтөт жана анын жакшы же жаман экени шарият менен аныкталарын билдирет. Адам акылына таянып чыгарган өкүмдөр шарият өкүмү деп эсептелбейт жана Аллах адамдарды жеке пикирлерге баш ийбегендиги үчүн жазалабайт.

Аллах Таала адамдарды жөн эле баш аламан калтырган эмес:

أَيَحْسَبُ ٱلْإِنسَٰنُ أَن يُتْرَكَ سُدًى

«Адам баласы жөн эле таштап коюлат деп ойлойбу?» (Кыямат: 36).

Бул аят – шарияттагы ар бир маселе Аллахтын буйругу же тыюусу менен жөнгө салынарын билдирет. Эгерде кандайдыр бир маселе шарияттын буйругусуз же тыюусуз калса, анда ал жерде эркиндик болмок, бирок Курандын өкүмдөрү муну жокко чыгарат.

Шарияттын бардык адамдардын маселелерине берген чечими Кыямат күнүнө чейинки мезгилди камтыйт. Кээде вахий кылынган өкүмдөр так, айрымдары түшүнүүгө муктаж болот. Ошол себептен аалымдар шарияттын далилдерин изилдеп, маселелерди чечүүгө аракет кылышат. Мисалы, кээ бир аалымдар аял кишиге колдун тийүүсү дааратты бузат деп эсептесе, башкалары бузбайт деп түшүнүшкөн. Экөө тең Куран менен хадистен далил издешкен жана өздөрү акыйкатка жеткенине ишенишкен.

Бул – Аллах Тааланын шариятындагы кеңдик. Аалымдар ишенимдүү далилдер менен тыянак чыгарышат жана чечимдеринин тууралыгына ишенип, Аллахтын алдында жоопкер экенин билишет.

Ошентип, шарият – жалпы жана так далилдерге негизделген түзүм. Ал адамдардын бардык маселелерине чечим чыгарып, Кыямат күнүнө чейин жол көрсөтөт. Аиша энебизден (Аллах андан ыраазы болсун) риваят кылынган хадисте Аллахтын Элчиси (с.а.в.) мындай деди:

«Биздин бул ишибизге тиешеси жок жаңы нерсени киргизген адамдын (амалы) **кайтарылат** (кабыл алынбайт)». (Имам Муслим риваяты).

Имам Нававий (рахимахуллах) бул хадис тууралуу мындай дейт: *“Экинчи риваятта: «Кимде-ким биздин буйругубузга туура келбеген бир ишти жасаса, ал (амалы) кайтарылат (кабыл алынбайт)», - деп келет. Араб тилчилери айтышат: «(Амал) кайтарылат» дегендин мааниси – ал жокко чыгарылат, кабыл*

алынбайт». Бул хадис Исламдын улуу негиздеринин бири болуп саналат жана Пайгамбарыбыздын (САВ) эң кыска, бирок терең маанилүү сөздөрүнүн бири. Анткени бул хадис бардык бидааттар менен динге киргизилген жаңылыктарды жокко чыгарарын ачык-айкын билдирет. Экинчи риваят бул маанини дагы да күчөтөт. Себеби айрым адамдар мурда эле жасап жүргөн бидаатын актоо үчүн «Мен жаңы нерсе киргизген жокмун» деп айтуусу мүмкүн. Бирок экинчи риваят ага да жооп берип, ким гана болбосун, кандай гана жаңы нерсе киргизбесин, анын амалы кайтарыларын ачык-айкын көрсөтөт... Бул хадисти жаттап, динге каршы келген иштерди жокко чыгаруу үчүн колдонуу абзел".

Акылга гана негизделген өкүмдөрдүн четке кагылуусу. Эгер кандайдыр бир өкүм акылга гана негизделип, шарияттын далилдерине, Аллахтын буйруктарына таянбаса жана вахийден ажырап, диндин негиздеринен кесилсе, анда ал өкүм да кайтарылат. Себеби бул динге тиешеси жок нерсени киргизүү болуп эсептелет. Башкача айтканда, ал Исламдан алынган эмес. Ошондуктан, мындай өкүмдөргө таянуу Алланын буйругуна ылайык эмес ишти кылуу" болуп саналат. Ал эми жогорудагы хадиске ылайык, мындай амалдар кабыл алынбайт жана жараксыз болуп эсептелет.

Аллах Элчи жибермейинче азаптабайт. Исламдын так негиздеринин бири – Аллах адамдарга Элчи жибермейинче, аларды жазага тартпайт. Себеби пайгамбарлар адамдарды эскертүү, туура жолду көрсөтүү жана аларды күнөөлөрдөн сактоо үчүн жиберилген. Аллах Таала мындай дейт:

وَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيُضِلَّ قَوۡمَۢا بَعۡدَ إِذۡ هَدَىٰهُمۡ حَتَّىٰ يُبَيِّنَ لَهُم مَّا يَتَّقُونَۚ إِنَّ ٱللَّهَ
بِكُلِّ شَيۡءٍ عَلِيمٌ

"Аллах бир коомду туура жолго салгандан кийин, эмнеден сактануу керектигин көрсөтмөйүнчө, аларды адаштырбайт" (Тооба: 115).

مَّنِ ٱهۡتَدَىٰ فَإِنَّمَا يَهۡتَدِي لِنَفۡسِهِۦۖ وَمَن ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيۡهَاۚ وَلَا تَزِرُ
وَازِرَةٞ وِزۡرَ أُخۡرَىٰۗ وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتَّىٰ نَبۡعَثَ رَسُولٗا

"Ким туура жолдо болсо, өзү үчүн туура жолдо болот. Ал эми ким адашса, ал өзүнө гана зыян келтирет. Бирөө экинчисинин жүгүн көтөрбөйт. Биз Элчи жибермейинче эч кимди азапка тартпайбыз" (Исра: 15).

قُلۡ أَيُّ شَيۡءٍ أَكۡبَرُ شَهَٰدَةٗۖ قُلِ ٱللَّهُۖ شَهِيدُۢ بَيۡنِي وَبَيۡنَكُمۡۚ وَأُوحِيَ إِلَيَّ هَٰذَا
ٱلۡقُرۡءَانُ لِأُنذِرَكُم بِهِۦ وَمَنۢ بَلَغَۚ أَئِنَّكُمۡ لَتَشۡهَدُونَ أَنَّ مَعَ ٱللَّهِ ءَالِهَةً أُخۡرَىٰۚ
قُل لَّآ أَشۡهَدُۚ قُلۡ إِنَّمَا هُوَ إِلَٰهٞ وَٰحِدٞ وَإِنَّنِي بَرِيٓءٞ مِّمَّا تُشۡرِكُونَ

"Бул Куран мага, силерди жана кимге жетсе, ошолорду эскертүү үчүн вахий кылынды" (Анам, 19-аят).

قُلۡ إِنَّمَآ أُنذِرُكُم بِٱلۡوَحۡيِۚ وَلَا يَسۡمَعُ ٱلصُّمُّ ٱلدُّعَآءَ إِذَا مَا يُنذَرُونَ

"Мен силерди вахий аркылуу гана эскертем" (Анбия, 45-аят).

رُّسُلٗا مُّبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى ٱللَّهِ حُجَّةُۢ بَعۡدَ ٱلرُّسُلِۚ وَكَانَ ٱللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمٗا

"Пайгамбарлар сүйүнчүлөөчүлөр жана эскертүүчүлөр катары жиберилген. Пайгамбарлардан кийин адамдарда Аллахка каршы эч кандай жүйөө калбасын деп. Аллах – Азиз жана Хаким" (Ниса, 165-аят).

Бул аяттардан көрүнүп тургандай, вахий – адамдар үчүн эскертүүчү жана шарияттын далилдери болуп саналат. Кимге бул эскертүү ачык жетсе, ага каршы чыккан адам Аллахтын алдында жооп берет.

Вахий – мыйзамдын жалгыз булагы. Исламдын өкүмдөрүн четке кагып, башка мыйзамдарды колдонуу же шариятты белгилүү бир доорго гана тиешелүү кылып көрсөтүү – диндин түпкү негиздерине каршы келет. Исламдын мыйзамдары кемчиликсиз жана толук болуп, акыркы пайгамбарга түшүрүлгөн. Ким шариятты жетишсиз деп эсептесе, анда ал Исламдын далилдерин жана пайгамбарчылыктын негизин четке каккан болот.

Аллах Таала мындай дейт:

ٱتَّبِعۡ مَآ أُوحِيَ إِلَيۡكَ مِن رَّبِّكَۖ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَۖ وَأَعۡرِضۡ عَنِ ٱلۡمُشۡرِكِينَ

"Роббиңден сага түшүрүлгөн нерсени ээрчи, андан башкаларды дос тутпагыла" (Анъам: 106).

ٱتَّبِعُواْ مَآ أُنزِلَ إِلَيۡكُم مِّن رَّبِّكُمۡ وَلَا تَتَّبِعُواْ مِن دُونِهِۦٓ أَوۡلِيَآءَۗ قَلِيلٗا مَّا تَذَكَّرُونَ

"Силерге Роббиңерден түшүрүлгөн нерсени ээрчигиле жана андан башкаларды дос тутпагыла" (Аъраф: 3).

قُلۡ إِنَّمَآ أُنذِرُكُم بِٱلۡوَحۡيِۚ وَلَا يَسۡمَعُ ٱلصُّمُّ ٱلدُّعَآءَ إِذَا مَا يُنذَرُونَ

"Мен силерди вахий аркылуу гана эскертем" (Анбия: 45).

Вахий – Аллахтан келген сөз. Ал Куран жана Сүннөт түрүндө жеткен. Ал толук, кемчиликсиз жана өзгөрүүсүз бойдон Кыяматка чейин сакталып калат.

Ислам – толук жана кемчиликсиз дин. Аллах Таала мындай дейт:

حُرِّمَتۡ عَلَيۡكُمُ ٱلۡمَيۡتَةُ وَٱلدَّمُ وَلَحۡمُ ٱلۡخِنزِيرِ وَمَآ أُهِلَّ لِغَيۡرِ ٱللَّهِ بِهِۦ وَٱلۡمُنۡخَنِقَةُ وَٱلۡمَوۡقُوذَةُ وَٱلۡمُتَرَدِّيَةُ وَٱلنَّطِيحَةُ وَمَآ أَكَلَ ٱلسَّبُعُ إِلَّا مَا ذَكَّيۡتُمۡ وَمَا ذُبِحَ عَلَى ٱلنُّصُبِ وَأَن تَسۡتَقۡسِمُواْ بِٱلۡأَزۡلَٰمِۚ ذَٰلِكُمۡ فِسۡقٌۗ ٱلۡيَوۡمَ يَئِسَ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ

مِن دِينِكُمۡ فَلَا تَخۡشَوۡهُمۡ وَٱخۡشَوۡنِۚ ٱلۡيَوۡمَ أَكۡمَلۡتُ لَكُمۡ دِينَكُمۡ وَأَتۡمَمۡتُ عَلَيۡكُمۡ نِعۡمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ ٱلۡإِسۡلَٰمَ دِينٗاۚ فَمَنِ ٱضۡطُرَّ فِي مَخۡمَصَةٍ غَيۡرَ مُتَجَانِفٖ لِّإِثۡمٖ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٞ رَّحِيمٞ

"Бүгүн силер үчүн диниңерди толуктадым, силерге болгон неъматымды жеткирдим жана Исламды дин катары силер үчүн жактырдым" (Маида, 3-аят).

Имам Ибн Хазм мындай дейт: *"Ким Аллах Пайгамбарына түшүргөн Ислам дининин өкүмдөрү сакталбай калган, же өзгөрүүгө дуушар болгон, же ага жалган кошулган деп эсептесе, анда ал ушул аятка каршы чыккан болот. Анткени бул аят Ислам дининин толук жана өзгөрүүсүз бойдон сакталып калганын далилдейт".*

Исламдын мыйзамдары ар кандай доордо колдонулууга ылайыкташкан жана бардык адамдар үчүн адилеттиктин өлчөмү болуп саналат. Бул дин – кемчиликсиз, толук, акыркы мыйзам, жана ал кыяматка чейин өзгөрбөйт.

Бул дин толук жана кемчиликсиз, анда бардык нерсенин баяны бар. Аллах бул динди толук кылып, мусулмандарга болгон неъматын бүтүрдү жана кафирлерди андан үмүтүн үзүүгө аргасыз кылды:

حُرِّمَتۡ عَلَيۡكُمُ ٱلۡمَيۡتَةُ وَٱلدَّمُ وَلَحۡمُ ٱلۡخِنزِيرِ وَمَآ أُهِلَّ لِغَيۡرِ ٱللَّهِ بِهِۦ وَٱلۡمُنۡخَنِقَةُ وَٱلۡمَوۡقُوذَةُ وَٱلۡمُتَرَدِّيَةُ وَٱلنَّطِيحَةُ وَمَآ أَكَلَ ٱلسَّبُعُ إِلَّا مَا ذَكَّيۡتُمۡ وَمَا ذُبِحَ عَلَى ٱلنُّصُبِ وَأَن تَسۡتَقۡسِمُواْ بِٱلۡأَزۡلَٰمِۚ ذَٰلِكُمۡ فِسۡقٌۗ ٱلۡيَوۡمَ يَئِسَ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ مِن دِينِكُمۡ فَلَا تَخۡشَوۡهُمۡ وَٱخۡشَوۡنِۚ ٱلۡيَوۡمَ أَكۡمَلۡتُ لَكُمۡ دِينَكُمۡ وَأَتۡمَمۡتُ عَلَيۡكُمۡ نِعۡمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ ٱلۡإِسۡلَٰمَ دِينٗاۚ فَمَنِ ٱضۡطُرَّ فِي مَخۡمَصَةٍ غَيۡرَ مُتَجَانِفٖ لِّإِثۡمٖ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٞ رَّحِيمٞ

"Бүгүн кафирлер силердин диниңерден үмүт үзүштү, андыктан алардан коркпогула, Менден корккула. Бүгүн Мен силер үчүн диниңерди толуктадым, силерге болгон неъматымды бүтүрдүм жана Исламды гана дин катары ыраа көрдүм" *(Маида: 3).*

Аллах Исламды бизге дин катары ыраа көргөндүктөн, Ал – Анын убадасы чындык – бул динден башкасын эч кимден кабыл албайт жана андай адам акыретте зыян тартуучулардын катарында болот:

وَمَن يَبۡتَغِ غَيۡرَ ٱلۡإِسۡلَٰمِ دِينٗا فَلَن يُقۡبَلَ مِنۡهُ وَهُوَ فِي ٱلۡأٓخِرَةِ مِنَ ٱلۡخَٰسِرِينَ

"Кимде-ким Исламдан башка дин издесе, анда ал андан кабыл алынбайт жана ал акыретте зыян тартуучулардын бири болот" *(Аали Имран: 85).*

Бул аяттардан көрүнүп тургандай, Аллах бир гана Исламды кабыл алат жана адамдар үчүн жашоо тутуму катары ушул диндеги акыйда жана шариятты бекиткен.

Аллах шариятты толук кылып, адамдын эң майда ишине чейин өкүм берип, жакшылык менен жаманды бөлүп көрсөттү. Ал мындай деди:

أَيَحۡسَبُ ٱلۡإِنسَٰنُ أَن يُتۡرَكَ سُدًى

"Адам башаламан, буйруксуз жана тыюусуз ташталам деп ойлойбу?" *(Кыямат сүрөсү, 36-аят)*

فَمَن يَعۡمَلۡ مِثۡقَالَ ذَرَّةٍ خَيۡرٗا يَرَهُۥ وَمَن يَعۡمَلۡ مِثۡقَالَ ذَرَّةٖ شَرّٗا يَرَهُۥ

"Ким бир кыпынчалык жакшылык кылса, аны көрөт. Ким бир кыпынчалык жамандык кылса, аны көрөт" *(Зилзала: 7-8).*

Демек, бардык иштерде жакшылык менен жаманды бөлүп көрсөтүүчү ачык өкүм болушу керек. Ошондуктан Аллах мындай деди:

وَيَوۡمَ نَبۡعَثُ فِي كُلِّ أُمَّةٖ شَهِيدًا عَلَيۡهِم مِّنۡ أَنفُسِهِمۡۖ وَجِئۡنَا بِكَ شَهِيدًا عَلَىٰ هَٰٓؤُلَآءِۚ وَنَزَّلۡنَا عَلَيۡكَ ٱلۡكِتَٰبَ تِبۡيَٰنٗا لِّكُلِّ شَيۡءٖ وَهُدٗى وَرَحۡمَةٗ وَبُشۡرَىٰ لِلۡمُسۡلِمِينَ

"Биз сага Китепти бардык нерсени баяндоочу, жетекчилик, ырайым жана мусулмандар үчүн сүйүнчү деп түшүрдүк." *(Нахл сүрөсү, 89-аят)*

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ أَطِيعُواْ ٱللَّهَ وَأَطِيعُواْ ٱلرَّسُولَ وَأُوْلِي ٱلۡأَمۡرِ مِنكُمۡۖ فَإِن تَنَٰزَعۡتُمۡ فِي شَيۡءٖ فَرُدُّوهُ إِلَى ٱللَّهِ وَٱلرَّسُولِ إِن كُنتُمۡ تُؤۡمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِۚ ذَٰلِكَ خَيۡرٞ وَأَحۡسَنُ تَأۡوِيلًا

"Эгерде силер бир нерсе жөнүндө талашып-тартышсаңар, аны менен Аллахка жана Элчисине кайрылгыла" *(Ниса: 59)*

Бул – динде өкүмдөрдүн өзгөрүүсүз экенин жана Аллахтын вахийине негизделгенин далилдейт. Эгерде Аллах бизге бардык талаш-тартыштарды Аллахка жана Анын Элчисине кайтарууну буюрса, демек, бардык маселелер боюнча өкүм Куран менен Сүннөттө бар.

Аяттарда жалпы маанини туюндуруучу ***"бардык нерсе"***, ***"нерсе жөнүндө"***, ***"баарына баян"*** деген сөздөр колдонулуп, бул динде ар кандай жагдай боюнча өкүм бар экендигин тастыктайт.

Шариятка ылайык, пенденин бир да амалы далилсиз же өкүмсүз болушу мүмкүн эмес. Себеби Аллах айтат:

بِٱلۡبَيِّنَٰتِ وَٱلزُّبُرِۗ وَأَنزَلۡنَآ إِلَيۡكَ ٱلذِّكۡرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيۡهِمۡ وَلَعَلَّهُمۡ يَتَفَكَّرُونَ

"Биз Китепти адамдарга түшүрүлгөн нерсени баяндооң үчүн гана түшүрдүк" *(Нахл: 44).*

Эгерде шариятта айрым иштер жөнүндө өкүм жок деп айтылса, анда бул динде боштуктар бар дегендикке жатат, ал эми Аллах бул динди толук кылганын айткан.

Демек, Куран менен Сүннөт тең сакталган болушу шарт, анткени экөө бирге ислам дининин толуктугун жана Аллахтын бизге ыраа көргөн динин камсыздайт.

Имам Шафи мындай деген: *"Эгерде бизге Аллахтын Элчисинин буйруктарын аткаруу милдеттендирилген болсо, анда биз ал буйруктарды кандай жеткирүү керектигин да билүүгө тийишпиз. Демек, бул буйруктар бизге кабар аркылуу жетет."*

Аллах Исламды бардык адамзат үчүн түшүрдү:

وَمَآ أَرۡسَلۡنَٰكَ إِلَّا كَآفَّةٗ لِّلنَّاسِ بَشِيرٗا وَنَذِيرٗا وَلَٰكِنَّ أَكۡثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعۡلَمُونَ

"Биз сени адамдардын баарына сүйүнчүлөөчү жана эскертүүчү кылып гана жибердик, бирок көпчүлүк адамдар билишпейт" *(Саба: 28).*

Демек, бул дин бардык адамдар үчүн, бардык доорлордо туура келет. Исламдын өкүмдөрү бардык учурларга таандык жана өкүмдөрдүн жеткиликтүүлүгү адамзат үчүн далил болуп саналат.

Эгерде диндин айрым бөлүктөрү жоголсо, анда адамдар ага баш ийүүгө милдеттүү болбой калмак. Бирок бул мүмкүн эмес, анткени Аллах айтат:

وَيَوۡمَ نَبۡعَثُ فِي كُلِّ أُمَّةٖ شَهِيدًا عَلَيۡهِم مِّنۡ أَنفُسِهِمۡۖ وَجِئۡنَا بِكَ شَهِيدًا عَلَىٰ هَٰٓؤُلَآءِۚ وَنَزَّلۡنَا عَلَيۡكَ ٱلۡكِتَٰبَ تِبۡيَٰنٗا لِّكُلِّ شَيۡءٖ وَهُدٗى وَرَحۡمَةٗ وَبُشۡرَىٰ لِلۡمُسۡلِمِينَ

"Биз сага Куранды бардык нерсени баян кылуу үчүн түшүрдүк" *(Нахл: 89).*

Демек, дин толук бойдон сакталган, анын ичинде Сүннөт да сакталган, анткени ал Куранды түшүндүрөт, өкүмдөрдү баяндайт жана Аллахтын динин толуктайт.

Аллах бизге айтат:

بِٱلۡبَيِّنَٰتِ وَٱلزُّبُرِۗ وَأَنزَلۡنَآ إِلَيۡكَ ٱلذِّكۡرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيۡهِمۡ وَلَعَلَّهُمۡ يَتَفَكَّرُونَ

"Биз сага Китепти түшүрдүк, аны адамдарга баяндооң үчүн жана алар ой жүгүртүүсү үчүн" *(Нахл: 44).*

Имам Ибн Хазм «Аль-Ихкам» (1-том, 97-бет) китебинде Аллах Тааланын ушул сөзүндөгү ***«кайтаруу»*** (ردّ) деген түшүнүк

жөнүндө мындай дейт: ***«Эй, ыйман келтиргендер! Аллахка баш ийгиле, Пайгамбарга жана өзүңөрдөн чыккан өкүм ээлерине да баш ийгиле! Эгер бир нерсе тууралуу талаш-тартыш чыкса, аны Аллахка жана Пайгамбарга кайтарып чечкиле. Эгер силер Аллахка жана Акырет күнүнө ишенсеңер, бул жакшыраак жана эң туура чечим болот»*** *(Ниса: 59). «Бул кайтаруу* (رَدّ) *деген сөз Куранга жана Пайгамбардан (саллаллаху алайхи ва саллам) келген кабарга кайрылуу дегенди билдирет. Бул тууралуу Үммөт толук бир пикирде (ижма кылган). Бул аят Пайгамбардын доорунда жашагандарга гана эмес, бардык адамдарга – Кыямат күнүнө чейин жаралып, жаңы денеге киргизилгендердин бардыгына тиешелүү».*

Тафсирлерден жана райлардан кошумча түшүндүрмө:

Аль-Алюси, Рази, Ибн Ашур жана Шаарави өздөрүнүн тафсирлеринде бул аяттын маанисин терең талдап, анын жалпы өкүм экенин белгилешкен.

Доктор Фадил ас-Самараи мындай дейт: *«Бул сыпаттар (Аллахтын сыпаттары) яхудийлерге эскертүү жана насаат катары келтирилген. Себеби алар Мухаммеддин (саллаллаху алайхи ва саллам) пайгамбарлыгынан баш тартышып, андан кийин эч кандай пайгамбар болбойт деп ойлошкон. Алар Мусадан (алайхис салам) кийин ага окшош эч бир пайгамбар келбейт деп ишенишкен. Ошондуктан, Аллах аларга эскертип, асман-жердин эгеси Өзү экенин, Ал каалаганына пайгамбарлыкты берүү укугуна ээ экенин көрсөттү. Ал каалаган шариятты жаратып, каалаганын жоёт. Демек, бул сыпаттардын бул контекстте келиши жөн жерден эмес, тескерисинче, яхудийлердинката ишенимин оңдоо үчүн эң ылайыктуу жерде айтылган»*.

Демек, дин толук сакталып, өкүмдөр Куран менен Сүннөт аркылуу жеткиликтүү болгон. Биздин милдет – туура өкүмдөрдү аныктоо жана аларга баш ийүү. ❑

БАТЫШ ЦИВИЛИЗАЦИЯСЫ КЫЙРООНУН ЖАНА ТОЛУК КУЛООНУН БОСОГОСУНДА

Абдулхалик Абдун Али, Судан вилаяты,
«Хизб ут-Тахрир» маалымат бөлүмүнүн мүчөсү

Батыш цивилизациясынын соңу жакындап, анын доору бүтүп бара жатат. Анын кыйроо жана кулоо учуру келди. Азыр ал акыркы демин алып, жаназа коңгуроолору кагыла турган учурду күтүүдө. Бул цивилизация өзүнүн бардык баалуулуктарын түгөттү, ахлактык жактан эң төмөн деңгээлге түшүп, тарыхтагы эң төмөнкү ахлактык бузулуу, жүрүм-турум кризиси жана руханий жакырчылык деңгээлине жетти.

Батыш цивилизациясынын чыныгы жүзүнө көз салган адам анын даңазаланып жаткан «жогорку баалуулуктары» реалдуулукка каршы келерин көрөт. Батыш коомдорундагы кеңири тараган бузулган баалуулуктар жана адеп-ахлактын төмөндөшү эч кимге жашыруун эмес акыйкат.

Батыш коомдору адеп-ахлактын бузулушунан жана инсаний баалуулуктарынын төмөндөшүнөн катуу жабыркап жатат. Алардын арасында жыныстык азгындык, туугандар арасындагы зына, үй-бүлө институтунун кыйроосу, кумарлардын башаламан кандырылышы, ойноштук, никесиз кош бойлуулук, бойдон алдыруу, үйлөнүүгө жана балалуу болууга кайдыгерлик сыяктуу көрүнүштөр жайылган. Бул болсо алардын коомдорун улгайып, карылыкка кептелишине кириптер кылды.

Сайид Кутбдун Батыш цивилизациясынын кыйроосу тууралуу айткандары:

Батыш цивилизациясынын кыйроого дуушар болгонун эң туура айткан адамдардын бири – Сайид Кутб (рахимахуллах). Ал мындай деген: *«Бүгүнкү күндө бүткүл адамзат кыйроонун кырында турат... Бирок бул атомдук согуш коркунучунан улам болуп жаткан жок. Анткени бул көйгөйдүн себеби эмес, анын белгиси гана. Чыныгы көйгөй – адамзаттын ахлактык баалуулуктардан таптакыр ажырап калышы. Бүгүнкү Батыш дүйнөсү эч кандай ахлактык негизге ээ эмес, ал гана эмес, ал өзүнүн бар болуусуна акыл-эсти ынандырган баалуулуктардан да ажыраган».*

Ал дагы мындай деген: *«Батыш дүйнөсүнүн адамзатка жетекчилик кылуу доору соңуна жакындап калды. Бул Батыштын экономикалык же аскердик жактан алсызданышынан эмес, тескерисинче, анын ахлактык баалуулуктардан таптакыр ажырап, адамзатка эч кандай руханий же адеп-ахлактык нерсе бере албай калганынан улам болду. Адамзатка азыр жаңы, түп*

нуска жана реалдуу баалуулуктар менен камсыздаган жаңы жетекчилик керек. Ушул сапаттарга ээ болгон бирден-бир система – бул Ислам».

Батыштын чыныгы жүзүн ачып берген фактылар.

Саад Аль-Кахтани мындай дейт: *«Батыш өзүн адамзатка тынчтыктын жана бейпилдиктин өкүлү катары таанытты. Бирок анын лидерлик доору эки дүйнөлүк согуш менен башталып, дүйнөнү жок болуп кетүү коркунучуна алып келди. Бул эки согушта 70 миллиондон ашуун адам каза болду. Ошол маалда Батыш массалык өлтүрүүгө мүмкүнчүлүк берген жаңы куралдарды ойлоп таап, өзүнүн кыйратуучу күчүн көрсөттү».*

Япониянын Хиросима жана Нагасаки шаарларына ташталган атомдук бомбалар жүз миңдеген адамдардын өмүрүн кыйды. Алардын көпчүлүгү радиоактивдүү нурлануудан улам кийинчерээк каза болушту. Бул Батыштын адамзатка кандай кыянатчылык жасай аларын даана көрсөттү.

Батыш цивилизациясынын бетиндеги боёкту жууган эң ачык-айкын далилдердин бири – Африкадагы кулчулук соодасы. Африкалыктарды адамдардан төмөн көрүп, аларды мал сыяктуу сатып-өтүп жүрүшкөн. Бул Батыштын адам укугу жана гумандуулук тууралуу сөздөрүнүн жалгандыгын дагы бир жолу далилдейт».

Корутунду.

Батыш цивилизациясынын кулашы – анын руханий жакырдыгынын, ахлактык бузулуу менен башаламандыкка батып кетишинин натыйжасы. Ал эми Ислам – бул дүйнөгө адилеттүүлүктү, жогорку ахлактык баалуулуктарды жана туруктуу тартипти алып келе турган жалгыз альтернатива. Мусулмандарга өз баалуулуктарын карманып, Ислам шариятын толук ишке ашырууга умтулуу гана калган. Анткени, бул – алардын жыргалчылыкка жетүү жолундагы эң чоң мүмкүнчүлүгү.

Кул соодасы.

Батыш империялары өнөр жай революциясын баштоо үчүн көптөгөн жумушчу күчүнө муктаж болушкан. Европалыктар үчүн бул максатта африкалыктардын эмгек күчүн колдонуу эң ылайыктуу болду. Натыйжада, Батыш мамлекеттери Африканын жээктеринде кул кармоочу лагерлерди түзүштү. Батыштын "цивилизациялуу" адамдары заманбап ок атуучу куралдардын жардамы менен африкалык "жапайыларды" оңой эле кармашкан.

Колониялардын көбөйүшү менен арзан жумушчу күчүнө болгон муктаждык дагы да өстү. Ушундан улам кул соодасы гүлдөп, өнөр

жай ээлери байып, өндүрүш эки эсеге көбөйдү. Бирок бул Африка континентинин талкаланышы, анын табигый ресурстарынын талап-тонолушу жана калкынын массалык түрдө чет өлкөлөргө куулушу менен коштолду. Кээ бир изилдөөлөргө ылайык, Африкадан жүз миллиондон ашык адам зордоп көчүрүлгөн.

Кул соодасы эл аралык бизнеске айланып, "үч бурчтук соода" деп аталып калган. Европадан Африкага товарлар жеткирилип, алар кулдарга алмаштырылган. Андан кийин кулдар Америкага жана Европага жөнөтүлүп, ал жакта дагы башка товарларга алмашылган. Америкага куулган ар бир беш кулдун төртөөсү жолдо ооруп, ачкадан же зомбулуктан улам өлүп, бирөө гана аман калган.

Ахлактык бузулуу жана адеп-ахлактын төмөндөшү.

Эгерде кимдир бирөө Батыштын адамзатка каршы кылмыштарын изилдеп, тизмектеп жазса, анда сансыз көлөмдүү китептер жаралмак. Бирок бул жолу биз Батыштын дагы бир коркунучтуу жагына – адеп-ахлактык бузулуусуна көңүл бурабыз.

Батыш цивилизациясы адамдын өзүн дүйнө карашы үчүн негизги өлчөө кылып алгандыктан, ахлактык жактан өнүгүүгө жөндөмсүз. Диний принциптерден ажыраган ар кандай ахлактык өнүгүүгө кылынган аракет – кум үстүнө курулган сарайдай туруксуз болот. Анткени, ахлактык түзүм диний негизде гана туура болот.

Батышта адам өзү үчүн өлчөө болгондуктан: бирөө үчүн туура көрүнгөн нерсе, экинчиси үчүн жат болушу мүмкүн. Мындай "ахлактык салыштырмалуулук" түшүнүгүнө ылайык, адеп-ахлактык нормалар жоголуп, айбандык каалоолор мыйзамдаштырылат. Сөзүбүз бош болбошу үчүн төмөнкү мисалдарды келтиребиз:

- Америкада бир жаш жигит ЛГБТ желегин өрттөгөнү үчүн 16 жылга кесилген. Сот аны 15 жылга "гомофобия" үчүн, ал эми 1 жылга "өрт коопсуздугун бузгандыгы үчүн" түрмөгө кести.
- 2015-жылы АКШнын Жогорку Соту бир жыныстуу никени мыйзамдаштырды. Ошол учурдагы президент Барак Обама мындай деди: *"Бул Америка үчүн жана сүйүү үчүн чоң жеңиш!"*.

Элестетип көрүңүз! Жаратылыш мыйзамдарына каршы келген бул көрүнүштү "сүйүүнүн жеңиши" катары кабыл алышууда. Батыштын ахлактык деңгээли ушундай деңгээлге түшүп калган!

Америка кара мүртөздүгү

Европалыктар Америка континентине келгенде, ал жерде 120 миллион индей жашаган. Бирок, Европалыктар алып келген

ооруулар, алкоголдук ичимдиктер, үч жүз жылга созулган согуштар, генералдардын жана президенттердин геноциддик саясатынын натыйжасында... 1900-жылга келип индейлер дээрлик жок кылынды. 120 миллион индейден 338 миңи гана тирүү калган.

Америка армиясы индейлерге каршы массалык түрдө кол салды. Генералдар индейлерди канчалык көп өлтүрсө, ошончолук "баатыр" болуп, президенттикке шайланышты. Америкалык "цивилизациянын" негиздөөчүлөрү канкорлук менен атак-даңкка жетишти.

Мисалы, "Плимут" колониясынын губернатору Уильям Брэдфорд мындай деген: *"Индейлердин арасында ооруларды жайылтуу – Кудайдын ырайымы! Кудай аларды өлтүрүшүбүзгө кубанат. 1000 индейден 950сү өлсө, мунун баары Кудайдын бизге берген белеги!"*

1846-жылы Америка армиясы Калифорнияны басып алып, 80% индейлерди кулчулукка айлантып, аялдар менен балдарды сата баштады.

1830-жылы АКШ Конгресси "Индейлерди күч менен көчүрүү жөнүндө мыйзамды" кабыл алды. Бул мыйзам боюнча, америкалык колонизаторлор индейлерди өз жеринен кууп чыгып, аларды өлтүрүүгө мыйзамдуу укук алышкан.

1776-жылдагы "Чироки" уруусуна каршы аскердик кампанияда индейлердин шаарлары өрттөлүп, эгиндери бүлгүн кылынып, аман калгандары токойлорго куулуп, ачкачылык жана оорулардан өлүшү үчүн ташталган.

Генерал Жорж Вашингтон "Индейлердин шаарларын жер менен жексен кылуу" буйругун берген. Ушундан улам индейлер аны "Шаарларды жок кылуучу" деп аташкан. Жалпысынан 30 шаардын ичинен 28 шаар толугу менен жок кылынган. Ушул геноциддин негизинде "Америка" өлкөсү түптөлдү.

Батыш цивилизациясы башкаларды талап-тоноо, геноцид кылуу жана ахлактык бузулууну жайылтуу жолу менен курулган цивилизация. Кулчулук жана массалык адам сатуу, индейлердин дээрлик жок кылынуусу, жыныстык бузукулукту мыйзамдаштыруу – мунун баары Батыштын чыныгы жүзү.

Бул цивилизациянын "адам укуктары" жана "демократия" жөнүндө сүйлөөгө эч кандай моралдык укугу жок.

Америка Кошмо Штаттарынын негиздөөчүлөрү бардыгы Джордж Вашингтондун изи менен жүрүштү. Американын эркиндигинин элчиси жана анын Эгемендүүлүк декларациясынын автору катары белгилүү болгон Томас Жефферсон да өзүнүн

коргоо министрине америкалык экспансияга каршылык көрсөткөн индейлерди балта менен жок кылууну буйруган. Ал ага: *«Ооба, алар бизден айрым адамдарды өлтүрүшү мүмкүн, бирок биз аларды жок кылып, жер үстүнөн таптакыр өчүрүп салабыз»*, – деген.

1633-жылы наррагансет индейлери чечек илдетинен жабыркаган. Америкалыктар аларга чечек бактериялары жугузулган белектерди беришкен. Индейлер капитан Олдамды кыргын уюштурду деп айыптап, өлүм жазасына тартканда, Америка буга жооп иретинде 1637-жылы наррагансет индейлерин толук кырып салган.

1636-жылы америкалыктардын биологиялык куралды атайылап колдонгону далилденген биринчи документ пайда болду. Англиянын башкы командачысы лорд Джеффри Амхерст Генри Боуке деген адамга кат жазып, индейлер менен сүйлөшүү жүргүзүп, аларга чечек бактериялары жугузулган жууркандарды тартуу кылууну тапшырган. Боуке ага: *«Мен аларга бактерия жугузулган жууркандарды берип, мүмкүн болушунча ууландырууга аракет кылам. Өзүм оорубоо үчүн бардык чараларды көрөм»*, – деп жооп берген.

Чечек илдети жугузулган жууркандар менен оромолдор оттава, эри, майами жана ленапе элдеринин арасында жайылып, 100 миңден ашык бала, кары-картаң, аялды жана жаштарды жок кылган. Бул окуяны (Амхерст документи) «Биологиялык согуштун Розетта ташы» деп аташкан.

1837-жылы 20-июнда мандан индейлерине чечек жугузулган жууркандар таратылып, бир жылдын ичинде эле 100 миңдей адам өлгөн. 15 жылдан кийин АКШ Калифорния индейлерин кантип жок кылууну ойлонуп жатты. Сан-Франциско шаардык гезити 1853-жылы 6-мартта: *«Бул жерде индейлерди мылтык же чечек менен жок кылууга толук даярбыз... жана бул иш жүзүндө аткарылып жатат»*, – деп жазган.

1860-жылы 10-июлда San Francisco Bulletin гезитинин башкы макаласында: *«Бул каргыш тийген расаны толук жок кылуу үчүн бактериялар колдонулуп жатат»*, – деп жазылган.

Америкалык тарыхчы Роберт Хирц өзүнүн «Калифорния индейлеринин кыйратылышы» аттуу китебинде (251-бет) мындай деп жазат: *«Индейлерди кыруунун максаты – ак түстөгү расанын тазалыгын сактоо. Алар токойдогу жырткыч айбандардай жок кылынышы керек».*

Америкалык белгилүү тарыхчы Франсис Яркин: *«Индейлер өздөрү жоголууга себепкер, анткени алар цивилизацияны үйрөнгөн жок, ошондуктан жок болууга тийиш»*, – деп жазган.

Колониялык бийликтер индейлерди өлтүргөндөргө оболу башын алып келгени үчүн сыйлык берсе, кийинчерээк чачын гана кесип келүүнү талап кыла баштаган.

Тарыхчы Монир Аль-Аккаш америкалык кыргындардын жалпы курмандыктарын 112 миллион адам деп эсептеген.

Британиянын кылмыштары

Индиялык жазуучу жана дипломат Шаши Тарур Британия империясы өз тарыхында көптөгөн мыкаачылык кылмыштарды жасаганын жана башка элдерди эзип, алардын байлыгын тартып алып, өзүнүн өнөр жайын өнүктүргөнүн билдирген. Британия маалымат каражаттары бул империя жасаган эң мыкаачы 5 кылмышты белгилеген:

1. Буурлар согушу (1899–1902-ж).

Британия аскерлери буур элинин алтыдан бир бөлүгүн, негизинен аялдар менен балдарды концлагерлерге камап, 107 миң адамдын ичинен 27 927си оорулардан жана ачкачылыктан көз жумган.

2. Амритсар кыргыны (1919-ж).

Индиянын Амритсар шаарында британдыктарга каршы тынчтык демонстрациясы учурунда генерал Регинальд Дайердин буйругу менен Гуркха аскерлери демонстранттарга 10 мүнөт бою ок жаадырып, 379–1000 адамды өлтүрүп, миңден ашыгын жарадар кылган. Британия коомчулугу генерал Дайерди баатыр катары даңазалап, ага 25 миң фунт стерлинг сыйлык берген.

3. Индия менен Пакистандын бөлүнүшү (1947-ж).

Сирил Радклифф Индия менен Пакистанды диний негизде бөлүп, 10 миллион адам үйлөрүн таштап кетүүгө аргасыз болгон. Бул бөлүнүш кан төгүүгө алып келип, 1 миллионго жакын адам каза тапкан.

4. Кениядагы Мао-Мао көтөрүлүшү (1951–1960-ж).

Британ аскерлери кикую уруусунун миңдеген мүчөлөрүн зордуктап, кыйнап, кыргынга учураткан. Расмий эсеп боюнча 20 миң, бейрасмий маалыматтар боюнча 100 миң кениялык курман болгон.

5. Индиядагы ачарчылык (1850–1943-ж).

Британ империясы Индиядан миллиондогон тонна буудайды Британияга жөнөтүп, жергиликтүү элди ачарчылыкка дуушар кылган. 1943-жылы Бенгалияда 4 миллион адам ачкачылыктан

өлгөн. Уинстон Черчилль индиялыктар тууралуу: *«Мен индиялыктарды жек көрөм. Алар ыплас динди карманышат жана коёнчо көбөйө беришет»,* – деген.

Франциянын тарыхы – бул колония кылуу, талап-тоноо, кыргын, кулчулук жана тыюу салынган чындык тарыхы

Тарых бүгүнкү күнгө чейин Франциянын колониялык практикасына күбө болуп келет. Адамзат тарыхындагы бул караңгы доордо Франция көптөгөн элдерди эзип, алардын байлыктарын талап-тоноп, массалык кыргындарга барган. Ошондой эле ал кул сатууда да чоң ролду ойногон. 1524-жылы колониялык экспансиясын баштагандан кийин Франция Африканын түндүгү менен батышында жайгашкан жыйырма өлкөнү басып алып, бийлигин орноткон. Үч кылым бою Африка континентинин 35%ы Франциянын көзөмөлүндө болгон.

Франция Сенегал, Кот-д'Ивуар жана Бенин сыяктуу африкалык мамлекеттерди кулчулук соодасынын борбору катары пайдаланган. Ошондой эле бул мамлекеттердин ресурстарын тоноого өтө чоң салым кошкон. Франциянын Африкадагы колониялык башкаруусу дээрлик беш кылымга созулган. Бул мезгилде Франция калкты кыянаттык менен басмырлап, кыргынга учураткан.

Кыргындар жана зомбулук

Экинчи дүйнөлүк согуштан кийин француз колонияларында элдик козголоңдор башталган. Алар колониализмге каршы чыгып, көз карандысыздыкты талап кылышкан. Бирок Франция бул талаптарды күч менен басып, 2 миллиондон ашуун африкалык жаранды кыргынга учураткан. Ошондой эле Франция африкалык өлкөлөргө көз карандысыздыкты убада кылып, бирок аларды ар кайсы согуштарда анын тарабында согушууга мажбурлаган.

Алжирде болсо Франция кан төгүүнү жана күч колдонууну үзгүлтүксүз уланткан. 132 жылга созулган француз баскынчылыгынан кийин, 1962-жылы Алжир көз карандысыздыгын алган. Бирок бул күрөштө 1 миллион алжирлик курман болгон. 1830-жылдан баштап Франция алжирлик коомго каршы маданий геноцид жүргүзгөн. Ал өлкөнүн улуттук иденттүүлүгүн жана 300 жылдык тарыхы бар осмон мурасын жок кылууга аракет кылган.

Руанда геноциди жана Франциянын ролу

Франция анын саясий таасири бар өлкөлөрдө адам укуктарын одоно бузган. Мунун эң көрүнүктүү мисалы – 1994-жылы Руандадагы тутси элине каршы геноцид. Бул окуяда 800 миңге

жакын адам өлтүрүлгөн. Кийинчерээк Франция бул геноциддин жүзөгө ашуусунда чоң роль ойногону аныкталган. Француз аскерлери кыргын башталаардан мурун бул аймактан чыгып кеткен, бирок алар жакындап келе жаткан геноцид тууралуу маалымат алышкан. Эл аралык баяндамаларга ылайык, айрым француз жоокерлери жапырт кыргынга түздөн-түз көмөктөшкөн.

Франция Руандадагы массалык өлтүрүүлөрдү алдын алуунун ордуна, хуту өкмөтүнө курал жана материалдык колдоо көрсөткөн. Бүгүнкү күнгө чейин Парижге каршы бул окуя боюнча бир нече соттук иштер козголгон. Бирок Франция бул кылмыштарга байланыштуу архивдерди ачууга тыюу салган. 2017-жылы Франциянын Конституциялык соту руандалык геноцид боюнча документтерди изилдөөнү каалаган илимпоздун өтүнүчүн четке каккан.

Жыйынтык

Американын жана Европанын колониалдык тарыхы – бул элдерди эзүү, алардын байлыктарын талап-тоноо, массалык кыргындарды уюштуруу жана согуштарды чыгарган өтө караңгы доор. Мындай зулумдукка негизделген «цивилизация» өз эли үчүн да каргаша болду. Андыктан бул адилетсиз система тарых майданынан жок болушу керек! ❑

АМЕРИКАДАГЫ АЖЫРЫМ ТЕРЕҢДЕП БАРА ЖАТАТ

Билал Аль-Ажили

Америка башында Европа колониясы болуп, Британиянын таасиринде жашаган. 1775-жылы Джордж Вашингтондун жетекчилиги астында англиялык колониализмге каршы революция башталган. 1776-жылы Филадельфияда өткөн жыйындын жүрүшүндө колониялар АКШ деген аталышта көз карандысыздык жарыялап, жаңы мамлекет түзүлгөн. Ошондон кийин Америка өсүп, ири державага айланган.

Америка өзүнүн тышкы саясатын Батыш жарым шарын өз алдынча көзөмөлдөө менен жүргүзгөн. Бул саясат 1823-жылы 2-декабрда АКШнын президенти Жеймс Монронун Конгресске жолдогон билдирүүсүндө жарыяланган. Монро доктринасы Батыш жарым шарындагы мамлекеттердин көз карандысыздыгын Европанын кийлигишүүсүнөн коргоого үндөп, Америка континенттерин Европа державаларынын келечектеги колониясы катары карабоого чакырган. Ошентип, АКШ Батыш жарым шарын коргоону тышкы саясатынын негизги багыты катары кабыл алган. Европа мамлекеттеринин ортосундагы күчтөрдүн тең салмактуулугун сактоо менен АКШнын саясий жана аскердик ишмердүүлүгү башында Батыш жарым шары менен гана чектелген. Бирок Америка Япониянын күчтөнүүсүнөн чочулап, Филиппинди басып алган.

Америка Батыш жарым шарындагы үстөмдүгүн чыңдап, Түштүк Америкага жана жакынкы аралдарга таасирин кеңейткен. Европада Германия, Франция, Англия жана Россия баштаган төрт ири держава ортосунда күчтүү атаандаштык жүрүп жаткан. АКШ бул күрөштү өз кызыкчылыгында пайдаланып, Европада бир мамлекеттин абсолюттук үстөмдүк кылуусуна жол бербөө максатында Англияны колдоп, күч тең салмактуулугун сактоого умтулган. Германия биринчи кезекте, андан соң Россия АКШ үчүн коркунуч туудурган, анткени Америка алардын Европаны толук көзөмөлгө алышынан чочулаган. Ушул себептен улам Америка 1917-жылы Германияга каршы дүйнөлүк согушка кирип, андан кийин Батыш жарым шарындагы обочолонуу саясатын уланткан.

Экинчи дүйнөлүк согуштан кийин Батыш Европа мамлекеттери алсырап, Чыгыш Европаны Россия өз көзөмөлүнө алган. Советтер Союзу күчтүү аскердик державага айланып, коммунизм идеологиясын жайылтууга аракет кылган, бул Европадагы күчтөрдүн тең салмактуулугуна коркунуч жаратты. Ошол эле учурда Кытай да коммунисттик мамлекетке айланып, бул

факторлор 1947-жылы АКШны дүйнөлүк саясатка активдүү аралашуусуна түрткү болду.

АКШ дүйнөлүк иштерге катышып, НАТОнун түзүлүшүнө себепчи болуп, Варшава келишимине каршы турган аскердик союздарды түзө баштады. Ошондой эле ал өзүнүн кызыкчылыктарын коргоо үчүн эки, үч жана төрт тараптуу аскердик келишимдерди түзүп, дүйнөлүк каржы жана экономика саясатын көзөмөлдөө максатында Чоң жетилик (G7) уюмун түзгөн. Америка долларын дүйнөлүк резервдик валюта катары кабыл алуу менен АКШ дүйнөдөгү үстөмдүгүн жана таасирин бекемдеп алды.

Американын бөлүнүүсү жана жаңы консерваторлордун пайда болушу.

Советтер Союзу кулашынан кийин 1991-жылдын декабрында Америка Кошмо Штаттары атаандашсыз дүйнөлүк саясатта үстөмдүк кылган бирден-бир мамлекетке айланды. Алгачкы чоң ажырым 2001-жылы Кичүү Буш президент болуп шайланып, бийликке жаңы консерваторлор (Пол Вулфовиц, вице-президент Дик Чейни, коргоо министри Дональд Рамсфелд ж.б.) келгенде пайда болгон. Алар 2001-жылдын 11-сентябрындагы окуялардан «терроризмге каршы күрөш» деген шылтоо менен Исламга каршы согуш ачууда пайдаланышкан. Ошол эле учурда, алар Афганистан менен Иракты басып алып, Сирияга кийлигишүү менен коркутуп эски колониялык ыкмаларды кайра жандандырышкан.

Кичүү Буш жаңы консерваторлор башкарган Америка саясатынын көз карашын мындайча жарыялаган: *«Сен биз мененсиң же террористтер мененсиң»*. Ал мурунку президент Билл Клинтондун көп тараптуу кызматташуу саясатын четке кагып, бир тараптуу саясий багытты кабыл алды. Бул Европанын жана Орусиянын АКШга каршы биригүүсүнө алып келди. Бул көрүнүш өзгөчө 2003-жылы Америка Иракты басып алганда айкын болгон. Франция, Германия жана Орусия АКШнын Ирактагы аракеттерине тоскоолдук кылып, Американын согуштук стратегиясын татаалдатып жиберишкен. АКШ Иракта оор кырдаалга кептелип, дээрлик жеңилип калмак, бирок Египет, Сирия жана Перс булуңундагы айрым араб мамлекеттеринин башкаруучулары АКШнын абалын жеңилдетүүгө жардам беришкен.

Жаңы консерваторлордун саясаты Ирактагы күчтүү каршылыкка туш келип, алардын таасири төмөндөп, 2008-жылы демократ Барак Обама президент болуп шайланды. Ал көп тараптуу дипломатиялык мамилелерди жандандырууга аракет

кылып, Афганистандагы Баграм түрмөсү менен Ирактагы Абу Гурейб түрмөсүндө болгон адам укуктарынын бузулушунан улам Американын дүйнөлүк аброюна тийген соккуну оңдоого аракет кылган.

Трамптын келиши жана бөлүнүүнүн тереңдеши.

Бул саясат көпкө созулган жок. 2016-жылы республикачылар кайрадан бийликке келип, Дональд Трамп президент болду. Ал «Америка биринчи!» деген принципти карманып, АКШнын улуттук кызыкчылыктарын биринчи орунга коюу, эл аралык жардамдарды кыскартуу жана башка мамлекеттердин глобалдык коопсуздукка көбүрөөк салым кошушун талап кылуу саясатын жүргүзө баштады. Натыйжада, Америка изоляциялык саясатка кайтып, көп тараптуу эл аралык келишимдерден чыгып, соода жана дипломатиялык мамилелерде эки тараптуу келишимдерге артыкчылык бере баштады.

Трамптын администрациясы ушул сегиз эл аралык келишимден чыгып кетти:

1. Тынч океаны өнөктөштүгү (январь, 2017-ж) – АКШ жумушчуларына зыян алып келет деген негизде;
2. Париж климаты боюнча келишими (июнь, 2017-ж) – АКШ экономикасына терс таасир кылат деген негизде;
3. ЮНЕСКО (октябрь, 2017-ж) – Уюм «Израилге» каршы көз караштa деген негизде;
4. Ирандын өзөктүк программасы боюнча келишим (май, 2018-ж) – Санкцияларды кайра киргизүү негизинде;
5. БУУнун Адам укуктары кеңеши (июнь, 2018-ж) – Уюмду «Израилге» карата эки жүздүү жана адилетсиз деп айыптоо негизинде;
6. Орто аралыктагы ядролук куралдар келишими (август, 2019-ж) – Орусияны келишимди сактабагандыкта күнөөлөө негизинде;
7. Ачык асман келишими (май 2020-ж) – Орусияны эрежелерди бузду деген негизде.
8. Дүйнөлүк саламаттыкты сактоо уюму (июль, 2020-ж) – Уюмдун COVID-19 пандемиясын башкаруусун сынга алуу негизинде чыгып кетти.

АКШны негизинен «терең мамлекет» (Pentagon, Мамлекеттик департамент, лобби топтору, ири корпорациялар, каржы магнаттары ж.б.) башкарат. Бирок акыркы жыйырма жыл ичинде АКШ коомунда олуттуу ажырым пайда болуп, ал алгач мамлекеттик мекемелерде байкалган, кийинчерээк көчөгө чейин

жайылып, 2020-жылдагы президенттик шайлоодо Дональд Трамптын Жо Байденден жеңилүүсү менен күчөгөн.

2021-жылы Трамптын тарапташтары анын утулганына наразычылык билдирип, АКШ Конгрессине чабуул жасашкан. Трамп аларды Вашингтонго келип, шайлоонун жыйынтыгына каршы чыгууга чакырган. Мындан кийин FBI анын үйүн тинтип, жашыруун документтерди алып чыгып, ага бир нече кылмыш ишин козгогон. Бул Трамптын тарапташтарынын кыжырын кайнатты, натыйжада Нью-Йорктогу сотту өлтүрүү менен коркутуу аракеттери болду. Трамп болсо Американы караңгы келечек күтүп турганын эскертип: *«АКШ тозокко бара жатат»,* - деген.

Америкадагы кризис тереңдей баштаганда, Техас штаты Жогорку соттун чечимине баш ийүүдөн баш тартып, ага 25 республикачыл штат колдоо көрсөткөн. Америкалык журналист Малик Шаркави «RT» каналына берген маегинде: *«Америкада жарандык согуш чыкканы турат. Эгер Трампка 2024-жылдагы президенттик шайлоого катышуусуна тыюу салынса же ал өлтүрүлсө, анда согуш башталат. Элде миллиондогон ок атуучу куралдар бар. Американын түштүк жана түштүк-батыш штаттары согушка даярданып, курал топтоодо»,* - деп билдирген. «Fox News» телеканалы болсо Нью-Йорктогу судья Трамптын ишин карап жатканда өлүм коркунучуна кабылганын жана ага өзүнчө коопсуздук тобу дайындалганын кабарлаган.

Бул мезгилде АКШдагы саясий ажырым тереңдеп, өлкө бөлүнүү коркунучуна кептелди. Техастын чечими, Трамптын тарапташтарынын агрессивдүү аракеттери жана келечектеги саясий окуялар АКШнын туруктуулугуна чоң коркунуч жаратат.

Президенттик шайлоо жана чыр-чатактын күчөшү. Президенттик шайлоонун жакындашы менен эки партиянын жана алардын талапкерлеринин ортосундагы кагылыштар күчөдү, алардын айыптоолору жана билдирүүлөрү бөлүнүүнү тереңдетти. «Ал-Шарк ал-Аусат» гезитинде 2024-жылы 18-сентябрда жарыяланган макалада мындай делет: *«Изилдөөдө республикачылардын жарымынан көбү, эгер алардын талапкери Дональд Трамп демократ Камала Харриске жеңилип калса, шайлоонун жыйынтыктарын кабыл албай тургандыктарын айтышкан. Кээ бирлери болсо, «Биз кол куушуруп отурбайбыз, шайлоонун жыйынтыктарын жокко чыгаруу үчүн чараларды көрөбүз» деп билдиришкен, деп жазат Америкадагы USA Today гезити».*

Башка тараптан, дүйнөлүк адилеттүүлүк долбоору жүргүзгөн изилдөөдө, демократтардын 25%га жакыны эгер Харрис жеңилип калса, шайлоонун жыйынтыктарын кабыл албай турганын билдиришкен. Араларында республикачылардан аз болсо да, «Биз жыйынтыктарды жокко чыгаруу үчүн чараларды көрөбүз» деп айткан демократтар болгон.

Изилдөөгө ылайык, республикачылардын 46%ы жана демократтардын 27%ы ишеничин билдиришкен, алар талапкеринин жеңилиши менен жыйынтыктарды кабыл албайт. Ал эми республикачылардын 14%ы жана демократтардын 11%ы шайлоонун жыйынтыктарын жокко чыгаруу үчүн чара көрө тургандыктарын билдиришкен.

Бул бөлүнүү мамлекеттик мекемелерге жана «терең мамлекетке» да таасир кылды. Энергетикалык жана технологиялык компаниялар чоң партиялар менен байланышып, саясатка таасир өткөрүүдө. Алар бүгүнкү күнү эки тараптын ортосундагы бөлүнүүнү күчөтүүдө. Экономист Абд ал-Гани Кебаж 2020-жылдын 13-ноябрында жарыялаган макаласында мындай деп жазган: *«АКШдагы ири капиталисттик компаниялар экономикага, саясатка жана коомго үстөмдүк кылып, Америка элин эксплуатациялоодо. Капиталисттик чоң компаниялардын бийлиги коомдо өкүмдар болууда жана ар кандай радикалдык көз караштар четке кагылууда, аларды коомдон четтетүү ишке ашууда. Капиталисттик оңчул тенденцияларды колдоо жана христиан динин капиталга кызмат кылдыруу аракеттери да күч алып жатат».*

Оңчул жана солчул бөлүнүү Американын тышкы саясатына да таасир этти. Мамлекеттин тышкы саясаты анын ички абалын чагылдырып турат, бул болсо Палестина, «эки мамлекет» чечими, Орусия-Украина согушунун жыйынтыктары, Иран жана Кытай менен мамилелер жана башка маселелерде бөлүнүүлөрдү көрсөттү. Бирок, кээ бир саясаттар өзгөрүүсүз калат, мисалы, «Израилди» эч кандай чектөөсүз колдоо жана Кытайдын көтөрүлүшүнө каршы күрөш.

Жыйынтык

Бул бөлүнүү Америка үчүн жаңы көрүнүш эмес, анын тарыхы кан төгүү жана жарандык согуштарга толуп жатат. Капитализм экономикалык деңгээлде штаттар арасындагы чоң айырмачылыктарды жаратты жана этникалык бөлүнүүлөрдү чечкен эмес, тескерисинче, тереңдеткен. Идеология жана принциптин ишенимсиздиги Америка коомун бөлүп-жарды. Ушул

кризистер Американы дүйнөдөгү биринчи мамлекет макамынан кол жуушуна же анын кулашына алып келбесе да, бул жагдай Америка дүйнөнү башкарууга жана жетектөөгө жараксыз экенин көрсөтүп турат. Анын ордуна альтернатива табууга зарылчылык туулганын билдирет. Мусулмандарда дүйнөнү оңдоп, адилеттикти жана тынчтыкты орнотуу үчүн цивилизациялык альтернатива бар. Бул аларга дүйнөнү капитализм кулчулугунан чыгарып, исламдын адилеттүүлүгүнө алып келүүдө чоң жоопкерчиликти жүктөйт. Аллах Таала айтат:

وَمَآ أَرۡسَلۡنَٰكَ إِلَّا رَحۡمَةٗ لِّلۡعَٰلَمِينَ

«(Эй Мухаммад), ***чындыгында Биз сени бардык ааламдарга ырайым кылып жибердик*** (21:107). ❑

ЭЙ, МУСУЛМАН ААЛЫМДАРЫ, КАЙДАСЫҢАР?!

Салафа Шуман
Байтул-Макдис (Кудус)

Аллах Таала айтты:

وَمِنَ ٱلنَّاسِ وَٱلدَّوَآبِّ وَٱلۡأَنۡعَٰمِ مُخۡتَلِفٌ أَلۡوَٰنُهُۥ كَذَٰلِكَۗ إِنَّمَا يَخۡشَى ٱللَّهَ مِنۡ عِبَادِهِ ٱلۡعُلَمَٰٓؤُاْۗ إِنَّ ٱللَّهَ عَزِيزٌ غَفُورٌ

«Аллахтан эң катуу коркуучу – бул аалымдар» (Фатыр, 28).

Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи ва саллам) мындай деген:

«Эки топ бар: эгер алар оңолсо, коом да оңолот, эгер бузулса, коом да бузулат. Алар – аалымдар жана башкаруучулар» (Абу Нуайм «Хиля»да Ибн Аббастан риваят кылган, Суюти «Жами ас-Сагир»де келтирген).

Аалымдар – Аллах тарабынан дин илими жана ислам билимдери берилип, даанышмандык жана илим менен сыйланган инсандар. Алар адал менен арамды эң жакшы билишет… Аалымдар – Аллахтын улуулугун эң жакшы түшүнгөндөр. Ошондуктан алар Аллахтан эң катуу корккон болушу керек. Алар илимди көтөрүп, андан кийин коомду оңдоо үчүн аракет кылышы зарыл.

Мындай сапаттарга ээ болгон адам Аллахтын өкүмүн аткарууга, акыйкатты жаюуга жана туура жолго муктаж болгон адамдарды насаат кылууга умтулат. Бул албетте, башкаруучуларга да, карапайым элге да тиешелүү. Элге акыйкатты түшүндүрүү, жакшы иштерге үндөө жана жамандыктан кайтаруу – эң чоң фарздардын бири. Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи ва саллам) айтты:

«Мухаммаддын жаны колунда болгон Аллахка ант берем, силер жакшылыкка буйруп, жамандыктан кайтарбасаңар, Аллах силерге Өз жазасын жөнөтөт. Ошондо Аллахка дуба кыласыңар, бирок ал кабыл алынбайт» (Тирмизи, Абу Дауд).

Аалымдар – зулумдукту токтотууга жана зулумга учурагандарга адилеттик кылууга эң биринчи жооптуу кишилер. Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи ва саллам) мындай деген:

«Шахиддердин мырзасы – Хамза жана заалим башкаруучунун алдында акыйкатты айтып, ошол себептен өлтүрүлгөн киши» (Хаким, Байхаки). Дагы бир хадисте: **«Эң улуу жихад – заалым башкаруучунун алдында айтылган акыйкат сөз»** (Абу Дауд, Тирмизи).

Чындык менен жалгандын, адилеттүүлүк менен зулумдуктун айырмасын эң жакшы билген ким? Албетте, аалым! Туура жолду жана коомду оңдоонун шарияттагы жолун эң жакшы билген ким? Албетте, аалым! Ошондуктан, Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи

ва саллам) айткандай, коомдун оңолушу же бузулушу аалымдар менен башкаруучуларга байланыштуу. Эгер башкаруучу бузукулук кылса, анда аны токтотуу аалымдардын милдети болот. Эгер алар чыныгы аалымдар болушса, анда коомду бузулуудан сактап калышат. Чыныгы аалымдар ар кандай доордо жана ар кандай жерде бар.

Куран жана хадистер аалымдардын даражасын жана улуулугун даңазалаган:

– Аллах Таала айтат:

شَهِدَ ٱللَّهُ أَنَّهُۥ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ وَٱلْمَلَٰٓئِكَةُ وَأُو۟لُوا۟ ٱلْعِلْمِ قَآئِمًۢا بِٱلْقِسْطِ ۚ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ

«Аллах, периштелер жана илим берилгендер Аллахтын адилеттик менен башкаруусуна күбө» (Али Имран: 18). Бул аятта Аллах биринчи Өзүн, андан кийин периштелерди жана үчүнчү болуп аалымдарды атаган. Бул – аалымдардын улуулугунун далили!

– Аллах Таала айтты:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِذَا قِيلَ لَكُمْ تَفَسَّحُوا۟ فِى ٱلْمَجَٰلِسِ فَٱفْسَحُوا۟ يَفْسَحِ ٱللَّهُ لَكُمْ ۖ وَإِذَا قِيلَ ٱنشُزُوا۟ فَٱنشُزُوا۟ يَرْفَعِ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مِنكُمْ وَٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْعِلْمَ دَرَجَٰتٍ ۚ وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ

«Аллах силердин араңардан ыйман келтиргендерди жана илим берилгендерди даражаларда көтөрөт» (Мужадила: 11). Ибн Аббастын айтуусу боюнча, аалымдардын даражасы момундардын даражасынан 700 баскыч жогору турат, ар бир баскычтын ортосунда 500 жылдык аралык бар.

– Аллах Таала айтты:

وَقَالَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْعِلْمَ وَيْلَكُمْ ثَوَابُ ٱللَّهِ خَيْرٌ لِّمَنْ ءَامَنَ وَعَمِلَ صَٰلِحًا ۚ وَلَا يُلَقَّىٰهَآ إِلَّا ٱلصَّٰبِرُونَ

«Илим берилгендер** (кафирлерге)**: «Силерге кайгы болсун! Аллахтын сыйлыгы – ыйман келтирип, жакшы иштерди кылгандар үчүн жакшыраак» дешти» (Касас: 80).

– Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи ва саллам) мындай деген:

«Аллах кимге жакшылыкты кааласа, ага динди түшүнүүнү насип кылат» (Бухари, Муслим).

– Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи ва саллам) айтты:

«Аалымдар – пайгамбарлардын мураскорлору» (Тирмизи, Абу Дауд). Ал эми пайгамбарлыктан жогору даража жок жана ошол даражанын мураскорлору болуу – эң чоң сыймык!

– Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи ва саллам) айтты:

«Аалым үчүн асмандагы жана жердеги бардык жаратылгандар (периштелерден баштап, суудагы балыктарга чейин) **Аллахтан кечирим сурайт»** (Тирмизи, Ибн Мажа). Бул кандай гана улуу даража!

– Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи ва саллам) айтты:

«Аалымдын өлүмү – орду толгус жоготуу, ал бүтүндөй элдин өлүмүнө караганда да чоң жоготуу. Аалым асмандагы жылдыз сыяктуу, ал өчкөндө караңгылык каптайт» (Табарани, Абу Дарда риваят кылган).

– Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи ва саллам) айтты:

«Кыямат күнү аалымдардын сыясы шахиддердин каны менен таразага тартылат» (Табарани).

– Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи ва саллам) айтты:

«Аалымдын ибадаткөйдөн артыкчылыгы – менин силердин эң төмөнүңөрдөн артыкчылыгымдай. Анан мындай деди: **«Аллах, периштелер жана асман-жердеги бардык жаратылгандар – уюгундагы кумурскалардан баштап, деңиздеги балыктарга чейин – адамдарга жакшылыкты үйрөткөн аалымга дуба кылышат»»** (Тирмизи).

Пайгамбарыбыз (САВ) айтты:

«Аалымдын ибадат кылуучудан артыкчылыгы толгон айдын башка жылдыздардан артыкчылыгындай.»

Пайгамбарыбыз (САВ) айтты:

«Кыямат күнү үч түрдүү адам шапаат кылат: пайгамбарлар, аалымдар жана шахиддер».

Али ибн Абу Талиб (РА) айткан: *«Жүрөктөр идиштер сыяктуу, эң жакшысы илимди көп камтыганы. Адамдар үч түрдүү болот: Роббани аалым, кутулуу жолунда илим үйрөнүүчү, ар бир үндү ээрчиген, ар кайсы тарапка агымдай жылган наадан адамдар, алар илимдин нуру менен жарык албайт жана бекем негизге таянбайт. Илим мал-мүлктөн артык. Илим сени коргойт, ал эми мал-мүлктү сен коргойсуң. Илим амал менен көбөйөт, ал эми мал-мүлк сарптоо менен азаят. Аалымды сүйүү – диндин бир бөлүгү. Илим ээси тирүүсүндө урматталат, өлгөндөн кийин да жакшы эскерилет. Ал эми мал-мүлккө таянган адам анын жоктугу менен унутулат. Байлыктын сакчылары өлгөнчө тирүү жүргөнсүйт, бирок аалымдар дүйнө бүтмөйүнчө жашайт. Алардын денелери жок болгону менен элеси жүрөктөрдө сакталып калат».*

Абу Асвад айткан: *«Илимден улук нерсе жок. Падышалар элге өкүм жүргүзөт, ал эми аалымдар падышаларга өкүм жүргүзөт».*

Ибн Аббас (РА) айткан: *«Сулайман пайгамбарга (АС) илим, байлык жана падышачылыктын бирин тандоо укугу берилди. Ал илимди тандады, ошондо ага байлык менен падышачылык да ыйгарылды»*.

Ибн аль-Мубаракка суроо берилди:

– Адамдардын мыктысы ким?

– Аалымдар.

– Падышалар ким?

– Дүнүйөгө кызыкпагандар.

– Ал эми жаман адамдар ким?

– Динди дүнүйө үчүн колдонгондор.

Хасан Басрий айткан: *«Эгер илим болбосо, адамдар мал сыяктуу болуп калмак»*.

Имам Газали айткан: *«Мурунку аалымдар адамдарга жакшылыкты буйруп, жамандыктан кайтарып, падышалардын каарына карабай акыйкатты айта беришкен. Алар Аллахтын коргоосуна ишенип, шахид болууга ыраазы болушкан. Чын ниет менен иш кылышкандыктан, алардын сөзү жүрөктөргө таасир этчү. Бирок азыр аалымдардын тилдерин дүнүйөгө болгон ач көздүк байлап койду. Эгер алар сүйлөсө да, сөздөрү менен амалдары дал келбейт. Акыбетте, алар натыйжага жетишпейт.*

Элдин бузулуусу падышалардын бузулуусунан, падышалардын бузулуусу аалымдардын бузулуусунан, аалымдардын бузулуусу болсо дүйнөгө болгон сүйүүдөн келип чыгат. Дүнүйөнү сүйүп калган адам төмөнкү катмардагыларга каршы чыга албайт, анан падышаларга жана бийлик ээлерине кантип каршы чыгат?».

Бул аяттардан, хадистерден жана аалымдардын даанышман сөздөрүнөн Ислам дини аалымдарды кандай урмат-сыйга бөлөгөнүн көрүүгө болот. Анткени алар илимдин жардамы менен бул Үммөттүн хидаятын көтөрүп, акыйкатты тараткан жана өкүмдарларга насаат айтышкан. Ислам тарыхында аалымдардын зулумдуктун алдында акыйкатты айткан мисалдар көп. Алар ар кандай доордо акыйкатты коргоп, Аллахтан гана коркуп, эч кимдин жемесинен чоочубастан чындыкты айтып келишкен.

Бүгүнкү күндө болсо, Ислам Үммөтүнүн абалы оорлошуп, кафирлер ар тараптан кол салууда. Алар биригип, Исламга каршы согуш жарыялашкан. Бүгүнкү күндө, айрыкча, Аль-Аксаны курчап турган окуялардан кийин, чыккынчы режимдердин жүзү ачылып, Чыгыш менен Батыштын Исламга болгон жек көрүүсү ачыкка чыкты.

Эй, аалымдар! Силер бул жоопкерчиликти аркаладыңар. Эгер аны так аткарсаңар, бул дүйнөдө да, акыретте да ийгиликке жетесиңер. Бирок эгер бул улуу милдеттен четтеп кетсеңер, анда Аллахтын алдында эмне деп жооп бересиңер?!

Пайгамбарыбыз (САВ) айткандай, биз азыр эки топко бөлүнгөн заманда жашап жатабыз:

1. Ичине эки жүздүүлүк кирбеген чыныгы ыймандуулар;
2. Ичине ыйман кирбеген эки жүздүүлөр.

Кимибиз Ибн Таймия, Изз бин Абдуссалам сыяктуу аалымдардын жолун жолдоп, чыныгы аалым болуп, пайгамбарлардын мурасын улантып, акыйкатты коргоп, Аллахтан гана коркобуз?! ❑

«Израиль» – АКШ тарыхында эң көп аскердик жардам алган өлкө

«Израиль» Газага каршы жүргүзүп жаткан канкордук согушунда АКШ ага ири көлөмдөгү каржылык жана аскердик жардам берүүнү улантууда. Бул жардамдардын көлөмү АКШнын «Израилге» болгон колдоосу жөн гана союздаштык эмес, Жакынкы Чыгыштагы стратегиялык кызыкчылыктарын коргоо үчүн жүргүзүлүп жаткан кыйыр согуш экенин көрсөтөт.

АКШнын «Израилге» көрсөткөн жардамынын көлөмү өтө чоң. Браун университетине караштуу "Согуш чыгымдары" долбоорунун отчетуна ылайык, «Аль-Аксанын топон суусу» операциясы башталгандан бери АКШ «Израилге» 17,9 миллиард долларлык аскердик жардам көрсөткөн. "Таймс оф Израиль" басылмасынын маалыматына ылайык, «Израиль» АКШдан тарыхтагы эң чоң аскердик жардам алган өлкө болуп саналат. Ал АКШдан 1959-жылдан бери жалпысынан 251,2 миллиард доллар алган.

Браун университетине караштуу Уотсон институту 2023-жылдын 7-октябрынан 2024-жылдын 30-сентябрына чейин АКШнын «Израилге» жана Жакынкы Чыгыштагы аскердик операцияларына кеткен чыгымдар тууралуу отчет жарыялады. Байден администрациясы «Израиль» менен кеминде 100 курал-жарак келишимин түзүп, ал эми Йемен жана Кызыл деңиз аймагындагы Хуситтерге каршы операциялар үчүн дагы 4,86 миллиард доллар бөлдү.

2024-жылдын 13-августунда Ак үй «Израиль» менен дагы кошумча 20,3 миллиард долларлык курал-жарак сатуу боюнча келишим түзүлгөнүн жарыялады. Бул келишимдер жакынкы жылдары АКШ Конгрессинин макулдугу менен ишке ашырылат. Алардын алкагында «Израиль» Boeing F-15 үлгүсүндөгү 50 согуштук учакты алат, анын наркы 18,8 миллиард долларга бааланууда.

АКШ «Израилге» 50 жылдан ашуун убакыттан бери эң ири курал жеткирүүчү мамлекет болуп келе жатат жана анын Жакынкы Чыгыштагы аскердик артыкчылыгын камсыз кылууну улантууда. «Израиль» бул аймактагы F-35 сыяктуу заманбап америкалык согуштук учактарга ээлик кылган жалгыз өлкө болуп эсептелет. Мындан тышкары, «Израиль» АКШнын аскердик жардамдарын кийинки жылдарга которуп төлөө укугуна ээ болгон дүйнөдөгү жалгыз өлкө. Ошондой эле, «Израиль» АКШдан алган жылдык

аскердик жардамдын 25%ын өзүнүн курал-жарак өндүрүшүн өнүктүрүүгө жумшай алат. Бул артыкчылыктар дүйнөдөгү башка эч бир мамлекетке берилбейт.

Ал-Ваъй: АКШ «Израилди» Жакынкы Чыгыштагы стратегиясын ишке ашыруунун куралы катары колдоону улантууда. АКШ президенти Жо Байдендин: *“Эгерде «Израиль» жок болгондо, биз аны ойлоп тапмакпыз”* - деген сөзү буга далил.

Яалон «Израилди» согуш кылмыштарын жасады деп айыптоодо

«Израилдин» мурунку коргоо министри Моше Яалон «Израилди» согуш кылмыштарын жасады жана Газа секторунда этникалык тазалоо жүргүзүп жатат деп айыптады. Өкмөт бул айыптоолорду кескин түрдө четке какты. Яалон – мурунку генерал жана өтө катуу позициядагы саясатчы – «Израилдин» ашынган оңчул өкмөтү Газанын түндүгүндөгү палестиналыктарды күч менен кууп чыгып, ал жерге кайрадан яхудий конуштарын курууну көздөп жатканын билдирди. Ал «Израилдин» “Кан” радиосуна: *«Мен бул жерде болуп жаткан окуяларды эскертүүгө милдеттүүмүн. Акырында, согуш кылмыштары жасалып жатат»,* - деп билдирди.

Яалон мурун «Израилдин» Башкы штаб башчысы болуп, 2013–2016-жылдары Нетаньяхунун өкмөтүндө коргоо министри болуп иштеген. Бирок кийинчерээк Нетаньяхуну ачык сындаган саясатчылардын бирине айланган. «Израилдин» Ликуд партиясы Яалондун билдирүүлөрүн “жалган жалаа” деп атап, аны айыптады. Ал эми Яалон өзүнүн айткан сөздөрүн четке кагуудан баш тартып, «Израиль» Газа секторунда “калкты жапырт жок кылуу” операциясын жүргүзүп жатканын айтты. Ал кошумчалагандай: *«”Израиль” армиясы мурдагыдай дүйнөдөгү эң адилеттүү армия эмес. Азыр ал согуш кылмыштарын жасап жатат».*

“Израиль” армиясынын Башкы штабынын жетекчиси Херцли Халеви Яалонго армиянын иш-чараларына катышууга жана жоокерлерге лекция окууга тыюу салды. Яалон Нетаньяхунун саясатына каршы чыккан “израилдик” оппозиция менен иш алып барууда. Бирок, оппозиция дагы анын Газадагы согушту “этникалык тазалоо” деп атаганына жана “Израиль” “согуш кылмыштарын жасап жатат” деген билдирүүсүнө катуу наразы болду. Бул наразылык Яалондун айткандары “үй ичинен чыккан күбө” катары кабыл алынганын көрсөтүп турат.

Ал-Ваъй: шексиз, Нетаньяхунун Газа, Батыш Жээк жана Ливан элине жасаган кыргындары жана бул аракеттерди яхудий калкынын басымдуу бөлүгү колдоосу адамзаттын табигый адеп-ахлагына каршы

келет. Ошондуктан ал ушундай билдирүүлөрдү жасап жатат... «Израиль» бул кылгандары үчүн Үммөттөн өз жазасын алат. Пайгамбарыбыз ﷺайткан: ***«Яхудийлер силер менен согушат, силер аларды өлтүрөсүңөр»***. Бул жалган эмес, убадаланган нерсе... Ошондо зулумдуктарды жасагандар эмне болуп каларын өз көзү менен көрүшөт.

Reuters: Түркия Коганды өлтүрүүгө шектелгендерди БАЭге өткөрүп берди

Reuters агенттиги түрк коопсуздук кызматындагы булакка таянып маалымдашынча, «израилдик» раввин Цви Коганды Бириккен Араб Эмираттарында өлтүрүүгө шектелген үч адам ушул жумада Стамбулда Түркиянын чалгындоо жана полиция органдарынын жашыруун операциясы аркылуу кармалган. Бул шектүүлөрдүн бардыгы Өзбекстандын жарандары экени жана БАЭ өкмөтүнүн өтүнүчү боюнча аларды бул өлкөгө өткөрүп беришкени айтылды. БАЭнин Тышкы иштер министрлиги X платформасындагы билдирүүсүндө Түркиянын бийлигине *«кылмышкерлерди кармоодо кызматташканы үчүн»* ыраазычылык билдирди. БАЭ Ички иштер министрлиги маалымдагандай, раввин Коганды өлтүрүүгө шектелгендер: 28 жаштагы Олимби Тохирович, 28 жаштагы Махмуджон Абдурахим жана 33 жаштагы Азизбек Камилович. Аларга карата тергөө башталды жана прокуратурага өткөрүлүп берилмекчи. Министрлик бул кылмыштын ачылышы *«өтө кыска убакытта»* болгонун билдирди. Коган БАЭдеги яхудийлердин *«Хабад»* кыймылынын өкүлдөрүнүн бири болгон. Ал Молдова жана «Израиль» жарандыгын алып, расмий түрдө Абу-Дабидеги башка раввиндин жардамчысы катары жашап келген. Бул тууралуу «Израилдин» *«Йедиот Ахронот»* гезити жазган.

Ал-Ваъй: Бул – Эрдоган жана өзүн мусулман деп көрсөткөн ыплас режиминин чыныгы жүзү. Бул – анын чыккынчылыктарынын бир мисалы. Эгер анын саткындыктарын чогултсак, мурунду жийиркенткен бир чоң таштанды үйүлмөк... Бул – залим өкүмдарлардын элдин башына салган зулумдуктарынын бир көрүнүшү. Үммөт алардан кутулмайынча, жеңилдик келбейт. Алардын орду – тарыхтын таштанды челеги, алардын барар жери – тозок.

Трамптын Жакынкы Чыгыш боюнча командасы – «Израилдин» ачык колдоочулары

Кайсы гана америкалык президент шайланбасын, анын тышкы саясаты боюнча көз карашын жардамчыларын тандоосунан эле баалоого болот. Трамптын тышкы саясат боюнча дайындоолору анын

«Израилге» жана анын стратегиялык кызыкчылыктарына толугу менен ыктаганын көрсөтөт. Мунун тушунда «Израилдин» ашынган оңчул министри Бецалель Смотрич *«2025-жыл «Израилдин» Иудея менен Самариядагы (Батыш Жээктеги) эгемендигинин жылы болот»,* - деп жарыялады. Ал «Израиль» бийликтерине басып алынган фалестин аймактарын аннекциялоого даярдык көрүү боюнча буйрук бергенин билдирди.

Трамп «Израилдеги» элчи кызматына Арканзастын мурунку губернатору, фалестиналыктарга жана алардын жерлерине каршы ашынган оңчул позициясы менен белгилүү Майк Хакабини дайындады. Бул дайындоо АКШдагы шайлоонун жыйынтыгы жарыялангандан үч күн өтпөй ишке ашкан. *«Haaretz»* гезити маалымдагандай, Хакаби радикал раввин Меир Кахана негиздеген, АКШда жайгашкан *«Яхудий коргонуу лигасынын»* активдүү мүчөсү болгон. Хакаби *«Ибрахим келишимдерин»* кубаттап, Трамптын «Израиль» менен араб мамлекеттеринин ортосундагы мамилени нормалдаштыруусуна колдоо көрсөткөн. Ал ондогон жолу «Израилге» барып, 2017-жылы Батыш Жээктеги мыйзамсыз яхудий конуштарынын бирин түптөө иш-чарасында: *«Мында эч кандай отурукташуу жок, бул – шаарлар, кварталдар, коомдор»,* - деп билдирген.

Трамп БУУдагы АКШнын туруктуу өкүлү кызматына Нью-Йорктун республикачы өкүлү Элиз Стефаникти дайындады. 2023-жылы 7-октябрда ХАМАС Газадагы яхудий конуштарына жана киббуцтарына кол салгандан кийин, ал БУУнун бул согушка болгон реакциясын ачык сынга алган. О.э. Трамп Жакынкы Чыгыш боюнча атайын өкүл кылып, өзүнүн эзелки гольф өнөктөшү, кыймылсыз мүлк инвестору Стивен Виткофту дайындады. Виткофтун тышкы саясат боюнча эч кандай тажрыйбасы жок, бирок ал Трамптын «Израиль» менен болгон саясатын дайыма колдоп келген. Ал эми мамлекеттик катчылыкка Трамп сенатор Марко Рубиону тандады. Рубио Газадагы согушту толугу менен колдоп, палестиналык жай тургундардын өлүмүнө *«ХАМАС жоопту»* деп көрсөткөн. Ал: *«Нацисттер канчалык мыкаачы болбосун, алар кылмыштарын социалдык тармактарда жайылтып, дүйнөгө жар сала беришкен эмес. 2023-жылы ХАМАС жасаган иштер мындан да жаман болду»,* - деп билдирди.

Ал-Ваъй: Трамптын бул дайындоолору ал жаңы мөөнөтүндө мусулмандар үчүн караңгы доорду баштай турганын айгинелейт. Бирок, Үммөт өз Раббисине болгон убадасында бекем туруп, жеңишти Ага гана таянуу менен күтөт. ❑

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

КУРЪАНИ КАРИМ САБАГЫНДА

«Аллах Таала заалымдардын иштеринен кабарсыз экен деп ойлобо!»

Аллах Таала Куранда айтат:

وَلَا تَحْسَبَنَّ ٱللَّهَ غَٰفِلًا عَمَّا يَعْمَلُ ٱلظَّٰلِمُونَ إِنَّمَا يُؤَخِّرُهُمْ لِيَوْمٍ تَشْخَصُ فِيهِ ٱلْأَبْصَٰرُ

«Аллах заалымдардын иштеринен капарсыз экен деп ойлобо! Акыйкатта, Ал алардын көздөрү чанагынан чыга турган Күнгө чейин гана мөөнөтүн узартат. (Ибрахим: 42)

Шейх Мухаммад Мутвалли Шаравинин бул аятка берген түшүндүрмөсүндө мындай деп айтылат:

«Аллах Таала ааламга берген жалпы жакшылыктарын жана Меккеде жашаган адамдарга өзгөчө ырайымын эскертип өткөндөн кийин, алардын арасынан кээ бирлери Пайгамбарга (с.а.в.) каршы чыгып, аны кыйынчылыкка салганын баян кылды. Мындан соң Аллах Таала ушул аят менен сүйүктүү Элчисине (с.а.в.) жубатуусун билдирди. Аятка чейин Меккенин түптөлүшү жана ал жерге кантип береке түшкөнү, анын элине кантип бейпилдик берилгени сүрөттөлгөн. Аллах Таала аларды коргоп, Аброханын колун талкалаганын баян кылат:

فَجَعَلَهُمْ كَعَصْفٍ مَّأْكُولٍ

«Аларды чайналган эгин сыяктуу кылды» (Фил: 5). Ошол эле учурда Аллах Таала мындай деп буюрду:

لِإِيلَٰفِ قُرَيْشٍ إِۦلَٰفِهِمْ رِحْلَةَ ٱلشِّتَآءِ وَٱلصَّيْفِ فَلْيَعْبُدُوا۟ رَبَّ هَٰذَا ٱلْبَيْتِ
ٱلَّذِىٓ أَطْعَمَهُم مِّن جُوعٍ وَءَامَنَهُم مِّنْ خَوْفٍ

«Курайштын ынтымагы, алардын кышкы жана жайкы сапарлары үчүн, ушул Үйдүн *(Каабанын)* ***Раббисине сыйынышсын, Ал аларды ачарчылыктан тоюндурду жана коркунучтан аман сактады»*** (Курайш: 1-4).

Бирок ушунча жакшылыкка карабастан, алар Пайгамбарга (с.а.в.) каршы чыгышып, анын чакырыгын четке кагышты жана Исламды жок кылуу үчүн анын душмандары менен биригүүгө аракет кылышты. Ошондуктан Аллах Таала бул аятта Пайгамбарды (с.а.в.) сооротуп мындай дейт: ***«Аллах зулум кылуучулардын кылган иштеринен кабарсыз деп ойлобо...»***

Эмне үчүн? Жооп аяттын экинчи бөлүгүндө келет: ***«Ал аларды көздөр аңтарылып тиктеген күнгө чейин кечиктирет»***. Бул аяттагы ***«кабарсыз деп ойлобо»*** деген сөздүн мааниси «эсептөөгө албоо» эмес, «ойлоо, элестетүү» дегенди билдирет. Аллах Таала бул тууралуу башка бир аятта айтат:

أَحَسِبَ ٱلنَّاسُ أَن يُتۡرَكُوٓاْ أَن يَقُولُوٓاْ ءَامَنَّا وَهُمۡ لَا يُفۡتَنُونَ

«Адамдар «Биз ишендик» деп айтышкандан кийин эч кандай сыноодон өтпөй коё берилебиз деп ойлошобу?» (Анкабут: 2).

Аллах Таала үчүн кабарсыздык мүмкүнбү? Албетте, жок! Ал – дайыма сергек, эч качан уйкуга кетпеген жана бир нерсени унутпаган Зат. Бул аятта Аллах Таала Пайгамбарга (с.а.в.) жана аны менен бирге болгон ыймандууларга кайрылып жатат. Бирок Пайгамбар (с.а.в.) Аллах Тааланын кабарсыз эместигине шек санаган беле? Жок! Бул буйрук анын бул ишенимде бекем болушу үчүн гана берилген. Мисалы, бирөө эч качан арак ичпесе, ага «арак ичпе» деп айтсаң, сен анын буга чейин арак ичпеген адатын улантуусун каалайсың.

Аллах кабарсыз боло алабы? Жок, албетте! Ал – бардык нерседен кабардар Зат. Бирок адамдар кээде адилетсиздик кылган бирөөгө эмне үчүн жаза берилбей жатат деп ойлошот. Алар «бул иш унутулдубу?», «зулумдук кылган адам жазасыз кала береби?» деп сурашат. Чындыгында, бул – Аллах Тааланын жазаны кечиктириши гана. Ал мындай дейт:

وَأُمۡلِي لَهُمۡۚ إِنَّ كَيۡدِي مَتِينٌ

«Мен аларга мөөнөт берем. Чындыгында, Менин тузагым бекем» (Калам: 45).

Демек, Аллах Таала зулумдукту унутуп же кабарсыз болуп жаткан жок, тескерисинче, Ал зулум кылуучуларга мүмкүнчүлүк берип, алардын жазасын белгилүү бир мөөнөткө чейин кечиктирип жатат. Анткени зулум – бул бирөөнүн акысын тартып алуу же өзүңө алып алуу. Эгер зулум ишенимиңе байланыштуу болсо, бул – ширк жана эң чоң күнөө. Эгер ал чоң күнөөгө байланыштуу болсо, бул – пасчылык. Эгер ал кичинекей күнөөгө байланыштуу болсо, бул – жөн гана адилетсиздик. Ошондуктан Аллах Таала ар кандай зулумдукка жараша өкүм чыгарат:

Ширкти жасаган адам тууралуу:

﴿فَلَا تَخْشَوُا النَّاسَ وَاخْشَوْنِ﴾

«Ким Аллах түшүргөн өкүм менен өкүм кылбаса, алар – кафирлер» (Маида: 44).

Чоң күнөө кылган адам тууралуу:

﴿وَمَن لَّمۡ يَحۡكُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡفَٰسِقُونَ﴾

«Ким Аллах түшүргөн өкүм менен өкүм кылбаса, алар – фасыктар» (Маида: 47).

Кичинекей зулумдук кылган адам тууралуу:

﴿وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُوْلَئِكَ هُمْ الظَّالِمُونَ﴾

«Ким Аллах түшүргөн өкүм менен өкүм кылбаса, алар – заалимдер» (Маида: 45).

Демек, Аллах Таала зулумду унутпайт, кабарсыз болбойт, тескерисинче, ал адилеттик менен жазасын берет жана баарын өз убагында аткарат. Эгерде бир адам бир нече өкүм менен өкүм кылынса, өкүм эмнеге негизделгенине жараша болот. Бул жерде зулум жөнүндө сөз кылганда, зулум сөзсүз түрдө зулумга учураган бирөөнү талап кылат. Эгерде эң чоң зулум – Аллахка шерик кошуу болсо, анда бул зулум үч түргө бөлүнөт:

Биринчи түрү: Аллахтын бар экенин жана Анын илах экенин тануу, бирок муну башка бирөөгө ыйгарбоо. Бул атеизм деп аталат жана бул зулум Аллахтын бар болушунун зарылдыгын тангандык болуп эсептелет.

Экинчи түрү: Аллахтын илах экенин таанып, бирок анын жанында дагы башка илахтар бар деп эсептөө. Бул ширк деп аталат жана Аллахтын жалгыздыгына жана уникалдуулугуна зулум кылуу болуп эсептелет.

Үчүнчү түрү: Аллахты бөлүктөрдөн турган деп эсептөө. Бул болсо, Анын бирдиктүү затынын жалгыздыгына зулум кылуу болуп эсептелет.

Кээ бир аалымдар айтышат: “Жаратылыштагы эң биринчи укук – бул Аллахтын бар болушу.” Биз талкуулап жаткан аяттагы зулум – бул эң жогорку деңгээлдеги зулум, тактап айтканда, акыйдадагы зулум. Ошондой эле бул Пайгамбарга (саллаллаху алейхи ва саллам) жасалган зулум да болуп саналат. Бир акын алардын Пайгамбарга жасаган зулумун ушул саптар менен кыскача баяндаган: «Силер аны жаш кезде “Амин” (ишенимдүү) деп атадыңар, бирок ишенимдүү адам жалганга шектелбейт».

Пайгамбарга (саллаллаху алейхи ва саллам) пайгамбарчылык келерден мурун, алар аны «Амин» (ишенимдүү) деп аташкан, бирок пайгамбарчылыктан кийин бул сыпаттан ажыратып коюшту. Ошондой эле ал пайгамбарчылыктан мурун чынчыл деп саналган, бирок пайгамбар болгондон кийин аны жалганчы деп чыгышты. Алар эч качан Пайгамбарга пайгамбарчылыктан мурун «сыйкырчы» же «жинди» деп айткан эмес. Анда эмне үчүн

пайгамбарчылыктан кийин бул сыпаттарды ага таңуулашты? Бул Пайгамбарга жасалган чоң зулум болуп саналат. Алар Пайгамбарга берилген кемчиликсиз сыпаттарды тартып алышты, бул болсо кош зулум болду. Алар Пайгамбарга мурунку берилген «ишенимдүүлүк» сыпатын тартып алышты, ошондой эле «чынчыл» деген сыпатты да жокко чыгарышты. Ага чейин ага эч кандай кемчилик тийиштүү эмес болчу, бирок алар пайгамбарчылыктан кийин ага «сыйкырчы», «көңөлүү», «жинди» сыяктуу кемчилик сапаттарды ыйгарышты. Бул болсо пайгамбарга жасалган ачык зулум болот.

Мындан тышкары, бул коомго жасалган зулум да болуп саналат. Анткени кимде-ким куфр сөзүн колдонуп, аны менен коомду башкарып, элдин үстүнөн бийлигин сактап калгысы келсе, бул бүтүндөй коомго жасалган зулум болуп эсептелет. Андан да жаманы, бул өзүнө жасалган зулум. Анткени мындай адам убактылуу бир кызыкчылыкка жетсе да, Аллахтын мыйзамы менен жашоонун чыныгы бактысынан өзүн ажыратып коёт. Бул тууралуу Куранда: ***«Биз аларга зулум кылган жокпуз, бирок алар өздөрүнө зулум кылышты»*** деп айтылган.

Өзүнө, коомго зулум кылгандан тышкары, мындай адамдар бүтүндөй ааламга да зулум кылышат. Анткени адамзат Аллахтын мыйзамына баш ийбесе, ошол эле учурда бүтүндөй аалам Аллахтын мыйзамына баш ийет. Мындай адам бүтүндөй ааламдын табигый гармониясын бузат. Ал эми Куранда айтылгандай: ***«Асман-жердеги бардык нерселер Аллахка тасбих айтышат».***

Бул ааламдагы бардык нерсе Аллахка тасбих кылып жатканда, адамзат анын мыйзамынан баш тартса, бүтүндөй аалам ага каршы чыгат. Демек, адам өзүнө жана ааламга да зулум кылган болот. Ошентип, эң чоң зулум – бул Аллахтын бар экенин тануу, Ага шерик кошуу же Аны бөлүк-бөлүк деп эсептөө, Пайгамбардан кемчиликсиз сыпаттарды тартып алуу, бүткүл ааламдын гармониясын бузуу болуп эсептелет.

Курандагы ***«Аллах зулум кылгандардан кабарсыз деп ойлобо!»*** деген аяттагы ***«кылгандардан»*** деген сөзгө көңүл буралы. Биз «жасоо» жана «амал кылуу» деген эки түшүнүктүн ортосундагы айырманы билебиз. «Амал» – бул бардык органдар аркылуу аткарылган иш, ал эми тилден чыккан сөз «сүйлөө» деп аталат. Башка органдардан чыккан иштер «амал» деп аталат, ал эми тилден чыккан сөз өзүнчө «сүйлөө» деп аталып жүрөт.

Бул аятта «кылуу» деп айтылып жаткандыгынын себеби, мушриктер Исламга жана Пайгамбарга каршы сүйлөп, ошол эле

сөздөрү менен жаман иштерге түрткү болушкан. Бул аят аларга жасаган күнөөлөрүнө жараша жаза берилерин эскертүү үчүн түшүрүлгөн. Аяттын уландысында ***«Аллах аларды бир күнү кармайт, ал күнү көздөр үрөйү учуп ачылат»*** деп айтылган.

Кээде Куранда ***«көздөр тикирейет»*** деп айтылса, кээде ***«көздөр адашат»*** деп айтылат. Биринчи учурда адам үрөйү учуп, көзүн кыймылдата албайт, ал эми экинчи учурда качуу же жашынып калуу үчүн айланага тынсыздык менен көз жүгүртөт.

Аллах дагы бир аятта:

مُهۡطِعِينَ مُقۡنِعِي رُءُوسِهِمۡ لَا يَرۡتَدُّ إِلَيۡهِمۡ طَرۡفُهُمۡۖ وَأَفۡـِٔدَتُهُمۡ هَوَآءٌ

«Алар чанагынан чыккан көздөрү, бош калган жүрөктөрү менен баштарын көтөрүп, алдыга карай жүткүнүшөт» (Ибрахим: 43) деп дагы сыпаттаган. ❑

САБЫРДУУЛУК ЖАНА КЫЙЫНЧЫЛЫКТАРГА ТУРУШТУК БЕРҮҮ

ПАЙГАМБАРЫБЫЗДЫН (САВ) ӨЗ ЭЛИНЕН КӨРГӨН АЗАП-ТОЗОГУ

Абу аль-Харис ат-Тамими

يَٰٓأَيُّهَا ٱلۡمُزَّمِّلُ قُمِ ٱلَّيۡلَ إِلَّا قَلِيلٗا نِّصۡفَهُۥٓ أَوِ ٱنقُصۡ مِنۡهُ قَلِيلًا أَوۡ زِدۡ
عَلَيۡهِ وَرَتِّلِ ٱلۡقُرۡءَانَ تَرۡتِيلًا إِنَّا سَنُلۡقِي عَلَيۡكَ قَوۡلٗا ثَقِيلًا إِنَّ نَاشِئَةَ ٱلَّيۡلِ
هِيَ أَشَدُّ وَطۡـٔٗا وَأَقۡوَمُ قِيلًا إِنَّ لَكَ فِي ٱلنَّهَارِ سَبۡحٗا طَوِيلٗا وَٱذۡكُرِ ٱسۡمَ
رَبِّكَ وَتَبَتَّلۡ إِلَيۡهِ تَبۡتِيلٗا رَّبُّ ٱلۡمَشۡرِقِ وَٱلۡمَغۡرِبِ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ فَٱتَّخِذۡهُ
وَكِيلٗا وَٱصۡبِرۡ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ وَٱهۡجُرۡهُمۡ هَجۡرٗا جَمِيلٗا وَذَرۡنِي
وَٱلۡمُكَذِّبِينَ أُوْلِي ٱلنَّعۡمَةِ وَمَهِّلۡهُمۡ قَلِيلًا إِنَّ لَدَيۡنَآ أَنكَالٗا وَجَحِيمٗا وَطَعَامٗا
ذَا غُصَّةٖ وَعَذَابًا أَلِيمٗا يَوۡمَ تَرۡجُفُ ٱلۡأَرۡضُ وَٱلۡجِبَالُ وَكَانَتِ ٱلۡجِبَالُ
كَثِيبٗا مَّهِيلًا

“Эй, кийимине оронуп алган! Түндөрдү ибадат менен өткөр да, бир аз бөлүгүн *(уйкуга бөл)*, ***жарымын же андан бир аз кемит, же бир аз кош жана Куранды кыраатын келиштирип оку! Биз жакында сага салмактуу Сөздү*** *(Куранды)* ***түшүрөбүз. Түңкү убакыттар****(да ибадат кылуу жана Куран окуунун көңүлгө)* ***тамгалануусу катуураак жана сөзү туурараак. Күндүзүндө болсо сенин узун убарагерчилигиң бар.*** *(Куран окуганыңда “Бисмиллахир Рахмаанир Рахийм” деп)* ***Роббиңдин ысымын эсте жана Ал үчүн*** *(дүнүйө ойлорунан)* ***толук үзүл!*** *(Аллах)* ***Чыгыштын жана Батыштын Роббиси! Андан башка сыйынууга татыктуу кудай жок! Демек,*** *(О, Мухаммад)* ***сен Аны гана*** *(өзүңө)* ***таяныч кылып ал!*** *(О, Мухаммад)* ***алардын айткандарына сабыр кыл жана алардан акырын гана алыс боло тур.*** *(Динди)* ***жалган деген байлык-мансап ээлерин Мага кой жана аларга бир аз мөөнөт бер. Биздин алдыбызда аларга арналган оор кишендер жана алоолонгон от бар! Жана тикенектүү тамак менен жан ооруткан азап бар! Ал*** *(Кыямат)* ***күнү жер менен тоолор титиреп,***

тоолор *(суудай)* ***аккан кумдөбөлөргө айланат!*** (Муззаммил: 1-14).

Уммул-муминин Хадича бинти Хувайлид (РА) Аллахтын Элчисинин (САВ) абалын көрүп, аны аяп: «О агамдын уулу, бир аз эс алсаңчы!», - деди. Пайгамбар (САВ) ага мындай деп жооп берди: «Эми эс алуу жок, Хадича!».

Анткени, анын көз карашында бул иш эс алууну ойлой турган маселе эмес эле. Дааваттын оор жүгү жана аны көтөрүүнүн жоопкерчилиги эс алуу менен айкалыша албайт. Даават көтөргөн адам өз милдеттерин түшүнүп, бул иштин канчалык олуттуу экенин сезгенде гана туруктуулук көрсөтөт.

Дааватта туруктуулук – адамдын чарчабай, үмүтүн үзбөй, дааватты улантуусу жана кандай кыйынчылык болбосун, ага сабыр кылуусу. Бул кыйынчылыктар адамдардын терс реакциясы, бийликтин куугунтугу, киреше булагынан ажыроо, жашоонун оорлошуусу же андан да оор жагдайлар – өмүрүн тобокелге салуу болушу мүмкүн.

Аллахтын Элчиси (САВ) биз үчүн эң мыкты үлгү бойдон калды. Анын сахабалары да Исламды көтөрүүдө чыныгы үлгү болушкан. Биз алардын өмүр таржымалынан сабак алып, алардын көргөн кыйынчылыктарына салыштырмалуу өзүбүздүн аракеттерибизди кичине деп эсептейбиз. Бул сөздөр – Ислам мамлекети үчүн күрөшүүдө жана Аллахтын динин жайылтууда Пайгамбар (САВ) менен анын сахабалары кандай туруктуулук көрсөткөнүн эскерген чакан баян.

Жубайр бин Нафирдин атасынын риваяты боюнча: Бир күнү биз Микдад бин Асвад (РА) менен отурганбыз. Ошондо бир адам келип: «О, ошол көздөр кандай бактылуу! Алар Аллахтын Элчисин (САВ) көрүштү. Кудайга ант, мен да сен көргөндү көрүп, сен катышкан окуяларга катышсам деп кыялданам!», - деди. Бул сөздөрдү угуп, таң калдым. Ал жаман эч нерсе айткан жок. Бирок Микдад ага минтип жооп берди: «Силер эмне үчүн Аллах силерди андан оолак кылган бир доорго умтуласыңар? Силер ошол учурда жашаганда, кандай тагдырга туш болоруңарды билесиңерби? Көптөгөн адамдар Пайгамбардын (САВ) доорунда жашап, бирок ага ишенбестен, тозокко түшүштү. Аллахка шүгүр кылгыла! Ал

силерди ушул доорго алып келип, силерге ыйман насип кылды. Анын Элчисине (САВ) ишенип, силер мурункулардын башына түшкөн сыноолордон кутулдуңар. Аллахтын Элчиси (САВ) эң оор учурда жөнөтүлгөн. Ал өз элинин эң жапайы жана эң караңгылык доорунда жашаган. Алар үчүн эң улуу дин – буттарга сыйынуу болчу. Ал өзүнө берилген улуу миссияны аткарып, чындык менен жалгандын ортосуна чек койгон. Ошентип, ата менен баланын ортосуна, бир туугандардын ортосуна ажырым түшүрдү. Кимдир бирөө атасын, баласын же бир тууганын кафир абалында көргөндө, анын жүрөгү канча азапка малынаарын билесиңерби? Ал эми Аллах мындай деп айтат:

وَٱلَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبۡ لَنَا مِنۡ أَزۡوَٰجِنَا وَذُرِّيَّٰتِنَا قُرَّةَ أَعۡيُنٖ وَٱجۡعَلۡنَا لِلۡمُتَّقِينَ إِمَامًا

«Оо, Раббибиз! Бизге биздин жубайларыбыздан жана урпактарыбыздан көз кубаныч кылуучу белек бер!» (Фуркан: 74).

Анас (РА) риваят кылат: Аллахтын Элчиси (САВ) айтты: «**Мен Аллах жолунда ушунчалык азап тарттым, мындай азапты эч ким тарткан эмес. Мен Аллах жолунда ушунчалык коркутулдум, мындай коркунучту эч ким көргөн эмес. Үч күн, үч түн бою мен жана Билал тамак-ашсыз калган учурлар болду**». (Ахмад, Тирмизи, Ибн Хиббан риваят кылган).

Акил бин Абу Талиб (РА) риваят кылат: Курайш эли Абу Талибге келип: «Оо, Абу Талиб! Агаңдын баласы биздин үйлөрүбүздө жана жамааттык жайларыбызда бизди мазактаган нерселерди айтып жатат. Аны токтотуп койсоң!», - дешти. Абу Талиб мага кайрылып: «Акил, аны чакырып кел!», - деди. Мен аны чакырып келдим. Ал көлөкө издеп, ага жетпей жүргөн эле. Абу Талиб ага: «Оо, агамдын уулу! Сен мен үчүн ар дайым урматтуу жана баш ийген адам болдуң. Бирок элиң сен жөнүндө нааразы болуп жатат. Алар сенин сөздөрүңдөн жабыркап жатышат. Эгер мүмкүн болсо, аларды жайына койсоң?», - деди. Пайгамбар (САВ) көздөрүн асманга каратып:

«Аллахка ант! Мен бул ишти токтотууга кудуретим жетпейт, так ошол силер бул күндөн күн нурун бөлүп алууга кудуретсиз болгонуңардай!», - деп жооп берди.

Абу Талиб: «Кудайга ант, ал эч качан жалган сүйлөгөн эмес! Кеткиле, мен силерге жооп бердим.» – деди. (Табарани, Абу Яла риваят кылган).

Имам Байхакинин риваятында айтылат: Абу Талиб Пайгамбарыбызга ﷺмындай деди: «Эй, иним! Сенин урууң мага келип, аны-муну айтты. Өзүңдү жана мени корго, экөөбүзгө тең оордук салба, мен дагы, сен дагы көтөрө албай турган нерсени жүктөбө. Аларга жакпаган сөздөрүңдү токтот». Ошондо Аллахтын элчиси ﷺ абасы аны таштап, аны коргой албай турганын ойлоду. Муну укканда Пайгамбар ﷺ айтты: **«Эй, абам! Эгер күндү оң колума, айды сол колума беришсе да, бул ишти токтотпойм, Аллах аны жеңишке жеткирмейинче же мен бул жолдо өлмөйүнчө!»,** - деп көзүнө жаш алып, ыйлады. Ал бурулуп кетип бара жатканда Абу Талиб ага карап: «Эй, иним!», - деди. Пайгамбар ﷺ кайра бурулганда ал мындай деди: «Өз жолуң менен жүрө бер, каалаганыңды жаса! Аллахка ант берем, сени эч качан эч кимге бербейм!».

Абу Талибдин көзү өткөндөн кийин: Абдуллах ибн Жаъфар риваят кылат: «Абу Талиб дүйнөдөн өткөндөн кийин Курайштын бир акылсыз кишиси Пайгамбарга ﷺтопурак чачты. Пайгамбар ﷺ үйүнө кайтып келди, анын кыздарынын бири көз жашын төгүп, жүзүндөгү топуракты тазалап жатып: «Атаке!», - деп ыйлап жатты. Ошондо Пайгамбар ﷺ: **«Кызым, ыйлаба! Сенин атаңды Аллах коргойт!»,** - деп соороттту. Анан ал мындай деди: **«Курайш мени жек көрүп, мага зыян жеткирген эмес, Абу Талиб өлгөндөн кийин гана ушундай боло баштады».**

Абу Хурайра риваят кылат: «Абу Талиб өлгөндөн кийин мушриктер Пайгамбарга ﷺ душмандыкты күчөттү. Ошондо пайгамбар :ﷺ**«Эй, аба! Сени жоготконумду кандай гана тез сездим!»,** - деди.»

Курайштын пайгамбарга ﷺ жасаган зулумдары:

Имам Табарининин риваятында айтылат: Манбит ал-Азди мындай дейт: «Мен жахилия мезгилинде Пайгамбарды ﷺ

көрдүм, ал: **«Эй, адамдар! "Ла илаха иллаллах" деп айткыла, ошондо кутуласыңар!»,** - деп чакырып жатты. Адамдар анын бетине түкүрүп, үстүнө топурак чачып, жамандап жатышты. Күн ортосуна чейин аны кордошту. Анан бир кыз чөйчөк менен суу алып келип, анын жүзүн жууп, колдорун тазалап жатып: «Атаке! Сен коркпоңуз!», - деди. Мен сурадым: «Бул ким?». Алар: «Бул Зейнеп, Аллахтын элчисинин кызы», - дешти».

Пайгамбарды ﷺ муунткан окуя:

Урва риваят кылат: «Мен Амр ибн Аль-Астан сурадым: «Курайштын Пайгамбарга ﷺ жасаган эң чоң зулуму эмне болгон?». Ал мындай деди: «Бир жолу Пайгамбар ﷺ Каабанын жанында намаз окуп жатканда Укба ибн Абу Муайт келип, анын моюнуна кийимин ороп, катуу муунта баштады. Ошол учурда Абу Бакр (р.а.) чуркап келип, Укбанын далысынан кармап, аны Пайгамбардан ﷺ түртүп жиберди да, мындай деди:

فَإِذَا ٱسۡتَوَيۡتَ أَنتَ وَمَن مَّعَكَ عَلَى ٱلۡفُلۡكِ فَقُلِ ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِ ٱلَّذِي نَجَّىٰنَا مِنَ ٱلۡقَوۡمِ ٱلظَّٰلِمِينَ

«Силер "Менин Роббим — Аллах!" деген адамды өлтүрөсүңөрбү? Ал силерге Роббиңерден ачык далилдер менен келсе да?» (Момундар: 28).

Абу Бакрдын ﷺ кайраттуулугу:

Абу Яла Анас ибн Маликтен риваят кылат: «Бир жолу Пайгамбарды ﷺ ушунчалык ургандыктан, ал эсин жоготуп жыгылды. Абу Бакр ﷺ келип: «Силер "Менин Роббим — Аллах!" деген адамды өлтүрөсүңөрбү?», - деп кыйкырды. Алар: «Бул ким?», - деп сурашты. Бирөө: «Бул жинди Абу Бакр!», - деди. Ошондо алар Пайгамбарды ﷺ коё берип, Абу Бакрга ﷺ кол салышты».

Имам Алинин ﷺ сөзү:

Имам Али ﷺ минбарга чыгып, мындай деди: «Эй, адамдар! Ким эң кайраттуу адам?». Алар: «Сенсиң, эй Амирал-муминин!», - дешти. Ал айтты: «Мен эч ким менен беттешип, жеңилген эмесмин. Бирок эң кайраттуу адам — Абу Бакр. Биз Бадр согушунда Пайгамбарга ﷺ чатыр даярдаганбыз. Биз: "Аны ким коргойт?", - деп сурадык. Аллахка ант берем, бизден эч ким ага жакындай алган жок, бирок Абу Бакр

кылычын көтөрүп, Пайгамбардын ﷺ башында турду. Ким ага кол сунса, ал да кол сунуп, аны кайтарып жатты. Мен Пайгамбарды ﷺ Курайштын ортосунда кармалганын көрдүм. Алар аны түртүп, муштум менен уруп жатышты. Ошондо Абу Бакр келип, бирөөнү урду, экинчисин түрттү, аларга каршы күрөшүп мындай деди: "Силер "Менин Роббим — Аллах!" деген адамды өлтүрөсүңөрбү?". Андан кийин Али ﷺ ыйлап жиберди да, мындай деди: «Аллах үчүн сурайм: Фираундун момун адамы жакшыраакпы же Абу Бакрбы?». Алар унчукпай калышты. Али ﷺайтты: «Аллахка ант берем, Абу Бакрдын бир сааты Фираундун момун адамынын бүт өмүрүнөн да жакшыраак! Ал өзүнүн ыйманын жашырган, ал эми Абу Бакр ыйманын ачык жарыялаган!».

Курайштын Пайгамбарга ﷺ болгон акыркы кордугу:

Абдуллах ибн Масъуд риваят кылат: «Бир жолу Пайгамбар ﷺ Каабанын жанында намаз окуп жаткан. Абу Жахл жана башка Курайштын жети жолбашчысы аны шылдыңдап отурушкан. Абу Жахл айтты: "Ким барып, баланчадан төөнүн ичегисин алып келип, Мухаммад сажда кылганда анын үстүнө таштайт?". Алардын эң жаманы болгон Укба ибн Абу Муайт барып, төөнүн ичегисин көтөрүп келди да, Пайгамбар ﷺ сажда кылганда анын далысына таштады. Мен (ибн Масъуд) бул окуяны көрүп турдум, бирок жардам бере албадым. Фатима (Пайгамбардын ﷺ кызы) келип, анын далысынан ошол нерсени алып, Курайшты каргап кетти». (Бул риваятты Бухари, Муслим, Табарини жана башка хадис чогултуучулар риваят кылган).

Пайгамбарыбыз ﷺ көргөн кыйынчылыктар.

Робиъа бин Убайд ад-Дилиден риваят кылынгандай, ал мындай деген: «Силер Курайш урууларынын Пайгамбарга ﷺ көрсөткөн зулумдугун айтасыңар, бирок мен көбүн көргөм. Пайгамбарыбыздын үйү Абу Лахаб менен Укба бин Аби Муайттын үйлөрүнүн ортосунда жайгашкан болчу. Кээде үйүнө кайтып келсе, эшигинин алдына ар кандай ыплас нерселерди, ичеги, канды таштап коюшчу. Ошондо Пайгамбарыбыз ﷺ жаасын колдонуп тазалап, мындай деп айтчу: **«Курайш эли, бул кандай гана жаман коңшулук!».**

(Бул риваятты ат-Табарани өзүнүн «Аусат» китебинде келтирген).

Урва бин аз-Зубайрдан риваят кылынышынча, Пайгамбарыбыз ﷺ Абу Талиб каза болгондон кийин өтө оор абалга туш болду. Ал Таиф элине барып, алардан коргоо жана жардам күткөн. Ал Таифтеги үч башчы: Абду Ялил бин Амр, Хубайб бин Амр жана Масъуд бин Амр менен жолугушту. Пайгамбарыбыз ﷺ аларга өзүнүн абалын түшүндүрүп, жардам сурады. Бирок алардын бири мындай деди: «Эгер Аллах сени Пайгамбар кылып жиберсе, анда мен Каабанын жабуусун уурдайын!». Экинчиси: «Сени менен ушул жолугушуудан кийин бир да жолу сүйлөшпөйм. Эгер чындап эле Пайгамбар болсоң, анда сени менен сүйлөшүүгө да арзыбайм!». Үчүнчүсү: «Аллах сенден башка бирөөнү жибере алган жокпу?». Алар Пайгамбарыбыз ﷺ жөнүндө шаарына жарыялап, бүт эл аны мазактап, шылдыңдай башташты. Эки катар тизилип алып, жолдо бара жаткан Пайгамбарыбызга таш ыргытып, анын буттарын канатып салышты. Акыры ал жүзү кайгылуу болуп, бир жүзүмдүн багына барып отурду. Ошол бактын ээси Утба жана Шайба бин Рабиа анын абалын көрүп турушту. Алар өз кулу Аддасты (ниневиялык христиан) Пайгамбарыбызга ﷺ бир табак жүзүм менен жөнөтүштү. Пайгамбарыбыз жүзүмдү алып, «Бисмиллах» деп жегенде, Аддас таң калды. Пайгамбарыбыз ﷺ сурады: «Сен кайдансың?». Ал: “Мен Ниневияданмын”, - деп жооп берди. Пайгамбарыбыз ﷺ: “Адил пайгамбар Юнус бин Маттанын жериненби?», - деп сурады. Аддас: «Сиз Юнус жөнүндө кайдан билесиз?», - деди. Ошондо Пайгамбарыбыз ﷺ Юнус пайгамбар тууралуу баян кылып берди. Аддас таң калып, Пайгамбарыбыздын буттарына жыгылып, канаганына карабастан өптү. Утба менен Шайба муну көрүп таң калып, Аддаска: «Эй, Аддас, ал сага эмне деди? Бул адамга алданып калба!», - деди. Алар аны өзүнүн дининде калууга үндөштү. Ошентип, Пайгамбарыбыз ﷺ кайрадан Меккеге кайтты. (Бул окуяны Абу Нуайм өзүнүн «Далайл ан-Нубувва» китебинде риваят кылган).

Аиша رضي الله عنها Пайгамбарыбыздан ﷺ сурады: «Сизге Ухуд күнү сыяктуу эң оор күн болгон беле?». Пайгамбарыбыз ﷺ: «Мен өзүмдүн элимден көп кыйынчылыктарды көрдүм. Бирок эң оор күнү – мен өзүмдү Таифтеги Абду Ялил бин Абд Кулалга сунуштагам. Ал менин чакыруумду кабыл албады. Мен катуу кайгырып, эмне кылып жатканымды билбей, Корнус-Саалеб деген жерге жеткенде гана өзүмө келдим. Башымды көтөрсөм, бир булут мени көлөкөлөп жаткан экен. Ал жактан Жабраил периште чакырып: «Аллах сенин элиңден уккан сөздөрүңдү угуп, жоопторун көрдү. Ал сага Тоолордун Периштесин жиберди. Кааласаң, ал эки тоону аларга кулатып жиберет», - деди. Мен айттым: «Жок, мен Аллахтын бул элдин тукумунан Ага гана сыйынуучу урпактарды чыгарышын үмүт кыламын». (Бул риваятты Бухари, Муслим жана Насаи келтирген).

Ошондо Пайгамбарыбыз ﷺмындай дуба кылган:

«Оо, Аллах! Мен Сенден күчүмдүн алсыздыгына, чарасыздыгыма, адамдардын көз алдында алсыздыгыма даттанам. Оо, эң ырайымдуу Зат! Сен – алсыздардын Роббиси, Сен – менин да Роббимсиң! Мени кимге таштап жатасың? Ырайымсыз бир алыстыккабы? Же душмангабы? Эгер Сен мага каарданбасаң, мен үчүн мунун баары маанисиз. Бирок Сенин коргооң мага жетиштүү. Мен Сенин нуруңа таянам, анын жардамы менен түндөр жарык болуп, бул дүйнө жана акыреттин бардык иштерине тартип келди. Сенин каарың мага түшпөсүн, Сенин нааразычылыгың мага келбесин! Мен Сенден ыраазычылык гана күтө берем. Сенден башка күч да, кубат да жок!»

Ошентип, Пайгамбарыбыз ﷺ жана анын сахабалары көптөгөн азаптарга чыдашты. Алардын баары Ислам үчүн бардык кыйынчылыктарды көтөрүштү. ❑

АРАБ ӨЛКӨЛӨРҮНҮН "ИЗРАИЛДИ” КОЛДООСУ ЖАНА ГАЗА ЭЛИНЕ КЫЯНАТТЫГЫ

Сионисттик армия Газа секторунда күн сайын массалык кыргындарды жасап, катуу блокада киргизип, элди ачарчылыкка дуушар кылып, геноцид жүргүзүп жаткан учурда, айрым жоопкерчиликсиз араб режимдери жашыруун түрдө “Израилге” жана анын армиясына азык-түлүк жеткирүү менен колдоо көрсөтүп жатты. Ошол эле учурда, бул режимдер Газага азык-түлүк жана дары-дармек жеткирүүгө мүмкүнчүлүгү жок экенин билдирип, эл аралык коомчулукту “Израилге” каршы чыгып, геноцидди токтотууга, блокаданы алып салууга жана зулумга кабылган элге жардам берүүгө чакырышты.

“Израилди” колдогон араб өлкөлөрү тууралуу маалымат шек жаратпас чындыкка айланып, “Израилдин” Саламаттык сактоо министрлиги Иорданиядан мөмө-жемиш жана жашылчаларды импорттоону токтотуу чечимин кабыл алгандан кийин дагы да бекемделди. Бул чечим Иордан дарыясында жана ал жактан импорттолгон айыл чарба продукцияларында холера бактериялары табылганына байланыштуу кабыл алынган. Бул окуялар согуш маалында “Израилди” жашыруун колдогон араб өлкөлөрү тууралуу маалыматтарды дагы да ишенимдүү кылып, жашыруун түрдө “Израилди” колдоп, ачык түрдө Газаны жардамсыз калтырган режимдердин жүзүн ачты.

АКШда жайгашкан “Израилди” колдогон “Абрахам келишимдери боюнча тынчтык институтунун” отчетунда Газадагы согуш башталгандан бери айрым араб өлкөлөрүнүн “Израиль” менен соода байланыштары күчөгөнү белгиленген. 2023-жылдын акыркы үч айында Батыш өлкөлөрүнүн “Израилге” болгон экспорту 18%га төмөндөгөнү менен, араб өлкөлөрүнүн экспорту болгону 4%га гана кыскарган. Отчетко ылайык, Египеттин “Израилге” экспорту 168%га көбөйүп, ал эми Мароккодон “Израилге” импорт 200%дан ашык өскөн. Жакында “Израилдин” Борбордук статистика бюросу Египет, Бириккен Араб Эмираттары, Иордания жана Марокконун “Израилге” согуш маалындагы экспортунун көлөмүн жарыялады. 2023-жылдын май айында эле Египеттен “Израилге” болгон экспорттун суммасы 25 миллион долларды түзгөн. Ал эми ошол эле жылдын алгачкы беш айында БАЭден “Израилге” 1,2 миллиард доллар, Иорданиядан 129,1 миллион доллар, Мароккодон 7,4 миллион доллар продукция экспорттолгон.

“Израилдин” “Валла” сайтынын маалыматы боюнча, Бириккен Араб Эмираттары Сауд Арабиясы жана Иордания аркылуу Хайфа портуна чейин 2000 чакырымдык кургактык көпүрөсүн түзүп, ал аркылуу “Израилге” коммерциялык жүктөрдү жеткирүүдө. Бул аракет Хусилердин “Израилге” каршы блокадасын бузууга жана Газадагы согушту улантууга шарт түзүү максатын көздөйт.

“Израиль” өкмөтүнүн согуштун ички кесепеттерине байланыштуу маалыматтарды катуу жашыруун сактап жатканда, айрым араб өлкөлөрүнүн “Израилге” көрсөткөн колдоосун жана кызматтарын өлчөө үчүн, 2023-жылдын апрель айында “Израилдин” "Times of Israel" гезити "”Израилдин” гуманитардык уюмдары Пасха майрамы алдында согуштун тамак-аш көйгөйлөрүнө болгон таасирин жөнгө салуу үчүн кийлигишти" деген аталыш менен маанилүү макала жарыялады. Макалада “Израилде” тамак-аш тартыштыгы жана баалардын жогорулашы жөнүндө сөз болуп, Палестинанын каршылык көрсөтүүчүлөрүнүн Газа чөлкөмүндөгү аймактарга жасаган чабуулу учурундагы көйгөйлөр баяндалган.

Гезит ХАМАС чабуулунун “Израилдин” айыл чарбасын токтотууга алып келгенин билдирет. Мында, 7-октябрда “Израилде” айыл чарба сектору 40% адамдын иш күчүн жоготту жана 30% жерди жоготту деп биринчи жолу белгиленген. “Израилдин” айыл чарба аймактарынын 20%ы Газа чөлкөмүндө жайгашкан.

“Израилдин” "Globes" гезитинин 2023-жылдын октябрь айынын ортосундагы макаласында “Израилдин” Фермерлер союзунун жетекчиси билдиргендей, “Израилде” керектелген жашылчалардын 75%ы, жемиштердин 20%ы жана сүттүн 6,5%ы Газа чөлкөмүнөн алынат жана алар өндүрүлгөн жок.

Бул жоготуулар “Израиль” өкмөтү Газаны толук кыруу жана жарандарды өлтүрүү боюнча аракеттерин токтотууга түрткү болушу мүмкүн эле, эгерде араб өлкөлөрүнүн жоопкерсиз колдоосу болбосо. Ошол эле учурда, Ливандын "Хезболла" тобунун “Израилдин” түндүк аймактарына ракета чабуулдары жасап жаткан шартта, “Израилдин” түндүк аймагында, Галилея жана Голан аймактарында айыл чарба жерлеринин 33%ы жайгашкан. Анализдерге ылайык, бул аймактар “Израилдин” жумуртка жана тоок эти продукцияларынын 73%ын камсыз кылат. Бирок бул өндүрүш да токтотулду. Ошондой эле, 7-октябрдан кийин айрым фермерлердин өндүрүшү токтоду, анткени 10 миңдей чет элдик жумушчулар өлкөдөн чыгып кеткен жана 20 миң палестиналык жумушчу “Израилге” кирүүгө тыюу салынган.

Бул фактылар “Израилдеги” азык-түлүк коопсуздугуна согуш терс таасирин тийгизип, эгер араб өлкөлөрү тарабынан азык-түлүк жеткирүү болбосо, өндүрүш толук токтошу мүмкүн экенин көрсөтөт. Египет бийлиги “Израилге” жашылча жана жемиштерди экспорттоого уруксат берген учурда, египеттик жарандар азык-түлүк баасынын жогорулашынан кыйналууда. Президент Абделфаттах аль-Сиси Египет айына 1 миллиард долларга азык-түлүк импорттоого муктаж экенин билдирди. Ошондой эле, Бириккен Араб Эмираттары «Израилге» азык-түлүк жеткирүү үчүн кургактык көпүрөсүн түзгөндөн кийин өлкө 2024-жылы азык-түлүк керектөөсүнүн 90%ын импорттогон. Иордания азык-түлүгү таңкыс өлкө болуп саналат, 2022-жылы Дүйнөлүк соода уюму аны азык-түлүгү таңкыс өлкөлөрдүн катарына киргизген. Ошол эле учурда, араб өлкөлөрү «Израилди» азык-түлүк менен камсыз кылып, Газадагы бейкүнөө элине жардам көрсөтпөй жатканы уят.

Аль-ваъй: Араб өлкөлөрүнүн «Израилге» азык-түлүк жеткирүүсү негизсиз колдоо болуп, бул согушка катышуу жана Газадагы бейкүнөө адамдарга карата саткындык болуп саналат. ❑